

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Dysfunkční rodiny v péči OSPOD

Bakalářská práce

Studijní program:

B7508 Sociální práce

Studijní obor:

Sociální práce a penitenciární péče

Autor práce:

Eva Pleslová

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Bjorke

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Liberec 2020

Zadání bakalářské práce

Dysfunkční rodiny v péči OSPOD

Jméno a příjmení: **Eva Pleslová**
Osobní číslo: P17000675
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Sociální práce a penitenciární péče
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: 2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce: Zjistit důvody dohledu OSPOD v dysfunkčních rodinách.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BECHYNOVÁ, V., 2008. Sanace rodin: sociální práce s dysfunkčními rodinami. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-392-4.

BENDL, S., HANUŠOVÁ, J., LINKOVÁ, M., 2016. Žák s problémovým chováním: cesta k institucionální pomoci [e-book]. Praha: Triton. ISBN 978-80-738-7703-3.

MATOUŠEK, O., KŘÍŠTAN, A., eds., 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

TRAIN, A., 2001. Nejčastější poruchy chování u dětí. Praha: Portál. ISBN 80-7178-503-2.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. Psychopatologie pro pomáhající profese. Vyd. 3., rozšířené a přepracované. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Bjorke
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

V Liberci 3. dubna 2019

L. S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

24. dubna 2020

Eva Pleslová

Poděkování

Děkuji Mgr. Aleně Björke za rady, informace, povzbuzení a odborné vedení mé bakalářské práce. Moje poděkování patří i rodině a přátelům za pochopení, pomoc a podporu po dobu mého studia. V neposlední řadě děkuji i respondentkám mého průzkumu.

Anotace

Tématem bakalářské práce jsou dysfunkční rodiny v péči odboru sociálně-právní ochrany dětí. Cílem bakalářské práce je zjistit důvody, které vedou odbor sociálně-právní ochrany dětí k ustanovení dohledů nad nezletilými dětmi.

Pro průzkumné šetření je v bakalářské práci zvolena technika polostrukturovaných rozhovorů. Respondenty průzkumu jsou kurátoři pro děti a mládež, kteří se zaměřují na nezletilé s problémy v oblasti výchovy a vzdělávání. Kurátoři pro děti a mládež, kteří byli osloveni, mají bohaté zkušenosti s prací s dysfunkčními rodinami a následnou péčí o nezletilé. Z jejich praxe byli vybrány kazuistiky, které ukazují na situace vhodné k uplatnění zkoumaného jevu.

Výstupem této práce je výčet důvodů vedoucích k uložení dohledů odboru sociálně-právní ochrany dětí.

Klíčová slova: dítě, nezletilý, rodina, dysfunkční rodina, sociálně-právní ochrana, kurátor pro děti a mládež, výchovné problémy.

Annotation

The topic of the bachelor thesis is dysfunctional families in the Departments of Social and Legal Protection of Children care. The aim of the bachelor thesis is to map the reasons which lead the Department of Social and Legal Protection of Children to establishing the supervision of minors.

For the exploratory investigation the method of qualitative research was chosen. The collection of the data is carried out by semi-structured interviews. The respondents of the survey are the curators for children and teenagers, which focus on minors with problems in the area of nurture and education. The curators for children and teenagers, which were addressed, have large experience with work with dysfunctional families and subsequent care of the minors. Based on their practice, case studies were selected which show situations applicable to the assertion of the studied phenomena

The output of the thesis is the enumeration of reasons which lead to the imposition of supervision of the Department of Social and Legal Protection of Children.

Keywords: child, minor, family, dysfunctional family, social and legal protection, curator for children and teenagers, nurture problems

Obsah

Úvod.....	12
1 Vymezení základních pojmů spojených s problematikou dohledu	14
1.1 Sociálně právní ochrana dětí	14
1.1.1 Úmluva o právech dítěte.....	14
1.1.2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí	15
1.2 Odbor sociálně právní ochrany dětí	17
1.2.1 Hodnocení dítěte	17
1.2.2 Individuální plán ochrany dítěte	19
1.2.3 Případová konference	19
1.2.4 Kurátor.....	20
1.3 Probační a mediační služba	22
1.4 Občanský zákoník.....	22
2 Výchovné problémy	23
2.1 Ohrožené dítě / Riziková mládež.....	23
2.2 Výchovné problémy vedoucí k uložení odhledu	24
2.2.1 Lhaní.....	25
2.2.2 Krádeže.....	26
2.2.3 Záškoláctví.....	26
2.2.4 Útěky a toulky.....	27
2.2.5 Šikana	28
2.2.6 Závislostní chování	29
3 Rodina	31
3.1 Funkce rodiny	33
3.2 Typologie rodiny	33
4 Souhrn teoretických poznatků.....	35
5 Empirická část	36
5.1 Cíl průzkumu	36
5.2 Průzkumné otázky.....	36

5.3	Výběr respondentů.....	36
5.4	Metoda získání dat	36
5.4.1	Kvalitativní výzkum.....	36
5.5	Průzkum a jeho vyhodnocení	37
5.5.1	Souhrn k vyhodnocení průzkumných otázek.....	43
5.6	Případová studie	44
5.6.1	Kazuistika 1	44
5.6.2	Kazuistika 2	46
6	Diskuse.....	49
7	Navrhovaná opatření	54
	Závěr	56
	Seznam použitých zdrojů.....	58
	Seznam příloh	61

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet klientů kurátorů pro děti a mládež dle řešených případů 2015–2018.....	40
Tabulka 2 Uložené výchovné opatření v letech 2015–2018	40
Tabulka 3 Počet podaných podmětů k soudu v letech 2015–2018.....	41
Tabulka 4 Nařízení dohledu nad nezletilým dítětem podle krajů, roky 2010–2011	50
Tabulka 5 Statistika správní řízení vedených OSPOD ORP – výchovná opatření	51

Úvod

Naše bakalářská práce *Dysfunkční rodiny v péči OSPOD* se zaměřuje na práci s rodinami s dětmi, které mají problémy ve výchovné oblasti. Moderní doba totiž s sebou přináší krizi rodiny i složité společenské vztahy oblasti. Proto je třeba zaměřovat pozornost a bádání právě tímto směrem. Práce směřuje k oblasti sociálně právní ochrany dětí. Děti jsou v kontextu každé společnosti těmi nejzranitelnějšími členy, kteří potřebují zvláštní pozornost a ochranu. Tato ochrana by měla přicházet od rodiny, společnosti a v neposlední řadě také od státních orgánů. Vyspělost každé moderní společnosti se pozná právě podle toho, jak je schopna chránit ty nejzranitelnější, jak je schopna stanovit jejich práva a následně je dodržovat. Proto téma sociálně právní ochrany dětí považujeme za důležité a doufáme, že naše práce bude v této oblasti přínosem.

V této práci se chceme zaměřit na práci Odboru sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD) v případech, kdy byl nařízen dohled nad dítětem nebo mladistvým. Legislativně opatření vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně, § 925 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 210/1998 Sb., o rodině. Obě zákonné normy vychází z Úmluvy o právech dítěte, kterou Česká republika přijala v roce 1993, vyjmenovaná základní práva dítěte, mezi něž patří právo na přežití a rozvoj, právo na ochranu, právo na zapojení se do společnosti. Česká republika se od svého vzniku snaží do legislativy spojené s rodinou zapracovávat tyto práva.

V empirické části se zaměříme na práci sociálních pracovníků a způsoby jak lze s danými problémy pracovat před stanovením dohledu, v jeho průběhu a po ukončení nařízeného opatření. Protože dohled může být uložen z důvodů nedostatečné péče ze strany rodičů nebo na základě výchovných problémů dítěte a širě problémů spojených s uložením takového opatření velmi široká, z důvodů objektivitly nelze použít ve všech případech stejné standardizované zjišťovací metody. Metody, které se používají ke zjištění závažnosti situace, je třeba zvolit podle aktuálního stavu při stavu akutního ohrožení a v dlouhodobé perspektivě použít nástroje a metody vhodné pro danou rodinu individuálně. Mapování metod a výsledků bychom měli dojít k důvodům, které vedli k navržení dohledů a opatření pro nápravu dané situace nezletilého. Z dostupné literatury vyplývá, že není možné oddělit problémy rodičů a dětí, navzájem se ovlivňují a v citovaných monografiích jsou vždy doporučovány metody nápravy pracující v rámci celé rodiny.

Otázky, na které budeme hledat v této práci hledat odpovědi, jsme si zformulovali následovně: Jak se kurátoři pro děti a mládež staví k ukládání dohledů nad dětmi? Vede uložení dohledů ke zlepšení situace u dětí s výchovnými problémy? Je uložení dohledu od pracovníků OSPOD vhodným nástrojem sociální práce s rodinou?

1 Vymezení základních pojmů spojených s problematikou dohledu

Na začátku této práce je třeba se zorientovat v legislativě a pracovnících, kteří se podílejí na péči o dítě v procesu přípravy, ustanovení a výkonu dohledu.

1.1 Sociálně právní ochrana dětí

Zákony v oblasti sociálně právní ochrany dětí vychází z Úmluvy o právech dítěte, která byla přijata OSN 20. 11. 1989, Česká republika se připojila dnem svého vzniku. Ustanovuje práva dítěte s ohledem na jeho křehkost a potřebu zvláštní péče. Pod tímto názvem se setkáváme se základním legislativním vymezením práv dítěte, povinností rodičů a úřadů v rámci legislativy České republiky a to zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochrana dětí je odvětvím veřejného práva.

1.1.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte vychází z Všeobecné deklarace lidských práv, kde je stanoveno, že děti mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Dítětem je zde, každý kdo je mladší 18 let nestanoví-li státní legislativa nižší hranici. Práva dítěte musí státy, které ratifikovali úmluvu dodržovat bez ohledu na rasu, národnost, politickou příslušnost, náboženství a k tomu mají být přijímány legislativní opatření. Úřady daných států musí jednat, tak aby zajistily co největší blaho dítěte.

Práve dítěte je právo na život, státní příslušnost, na rodinu, právo na život s rodiči nebo na kontakt s nimi i v případě, že s nimi trvale nežije. Právo na to říci co by chtěl ve věcech, které se ho dotýkají, třeba na projevení svého přání před opatrovnickým soudem, s tím je spojené právo na informace a to nejen v případech styku s úřady, ale ve všech oblastech života souvisejících s jeho závojem. Právo na soukromí, dítě má mít své místo, které je nedotknutelné a bezpečné. Právo na svobodu v souvislosti s myšlením, náboženstvím, svědomím za podmínek, že to neohrožuje jeho vývoj, s tím souvisí i právo na informace v případě, že neohrožují druhou osobu. Mezi povinnosti státu patří zajištění ochrany v případech, kdy rodiče nemohou plnit své povinnosti. Úmluva o dětských právech byla rozšířena v Opčním protokolu o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, Opční protokol k právům dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituci a dětské pornografii a Opční protokol o právech dítěte zavádějící postup

předkládání oznámení. Uvedené dokumenty rozšiřují oblasti práva, ve kterých je dítě zvláště chráněno mezinárodní smlouvou. Česká republika v souladu s Úmluvou o právech dítěte přijímá zákonná opatření (MPSV 2016a).

Při uplatňování práv dítěte vstupují orgány sociálně-právní ochrany do soukromí rodiny a musí si počínat obezřetně ve všech ohledech práce s nimi. Při práci se doporučuje a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně stanoví, ve kterých případech je nutné místní šetření. Zde je nutné brát ohled na náročnou situaci pro obě strany a snažit se o navázání přiměřeného kontaktu s rodinou, tak aby bylo zajištěno co největší blaho dítěte (Novotná, aj. 2014, s. 9–12).

Dítětem se rozumí nezletilý do věku 18 let. Základním právem dítěte je právo na rodinu, právní a sociální systém se snaží podporovat fungující rodiny a o sanaci rodin, které vykazují dysfunkce. Pokud se sanace nezdaří, nastupují další možnosti výchovy dítěte a to v pěstounských rodinách, ústavní výchova. Časové ohraničení záleží na možnostech biologické rodiny a její ochoty spolupracovat na narovnání problémů. Vždy však je bráno na zřetel blaho dítěte a právo na rodičovskou výchovu (Novotná, aj. 2014, s. 26).

Vágnerová (2004, s. 592) v psychopatologii pro pomáhající profesy uvádí: Chování dětí i *dospělých v dominantních rolích nikdy není vzájemně nezávislé*. Jak dále uvádí autorka, *ne všichni lidé mají předpoklady k plnění rodičovské role*. Děti jsou pod vlivem rodičů, jejich vlastností a schopností pro plnění rodičovské role. Tím může být i cesta k nápravě v oblasti výchovných problémů komplikovaná, je tedy na místě použití zákonných opatření a pomoci rodině.

1.1.2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

V českém právním systému patří sociálně právní ochrana dětí k veřejnému právu a je budováno na základě mezinárodních smluv a dohod, nejdůležitějšími dokumenty jsou Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Zákon ošetřuje složité situace dětí trvale žijících na území České republiky, byly do České republiky protiprávně přemístěny nebo byly protiprávně přemístěny do ciziny. Základním principem ochrany dítěte a uplatňováním tohoto zákona je zájem o blaho dítěte. *Vůdčím pravidlem pro činnost sociálně-právní ochrany je princip preventivního působení na rodinné vztahy, jsou-li zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Opatření sociálně-právní ochrany jsou hierarchicky uspořádána ve vnitřně provázaný celek umožňující volbu*

nástrojů podle konkrétní situace, v níž se dítě nachází, a podle intenzity ohrožení (Novotná, aj. 2014, s. 10).

Dále se budeme detailně zabývat § 6 c), d), e) a § 13 (1) b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, tyto paragrafy vymezují okruhy osob a obsah, důvody dohledu. Dále § 4 odst. 1) tohoto zákona určuje, které orgány vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, těmi jsou Kraje, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady a Úřad práce – krajské pobočky. Pravomoc vykonávat ochranu dětí mají dále kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí, právnické a fyzické osoby pověřené sociálně-právní ochranou dítěte. Následně § 6 pak stanovuje okruhy dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje, uvedené odstavce pak pojednávají o konkrétních případech ohrožujícího jednání. Jak uvádí Novotná aj. (2014, s. 41) v komentářích k paragrafu jde o *demonstrativní vymezení a děti, mohou být ohroženy mnoha zákonem nestanovenými nebezpečími v takovém případě, jde o dobu, po kterou je vystaveno nevhodnému chování nebo stavu*. Podle délky trvání pak může k zásahu sociálních pracovníků i v případech, které zákon nezmiňuje. Novotná aj. (2014, s. 75–78) dále doplňuje, že § 13 stanoví výchovná opatření, které mají podpořit vhodné fungování rodiny v odst. 1b) je zakotven termín dohled a jeho výkon s využitím spolupráce s dalšími institucemi. Dohled a jeho účel je směřován na sledování podmínek v jakých dítě žije.

Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo vyhlášku upravující zaměření a rozsah vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Tato vyhláška zahrnuje zjištění míry ohrožení práv dítěte, zdravotních a jiných rizik, hodnocení školního prospěchu, určení schopností dítěte jeho vlastností a zohlednění jeho názoru vzhledem k věku a rozumovým schopnostem (Novotná, aj. 2014, s. 775).

Pracovní OSPOD přistupují k situaci na základě vyhodnocení rizik, vztahu mezi rodičem a dítětem, určení potřeb rodiny. Zjišťuje, analyzuje potřeby a možnosti vztahové, ekonomické a sociální, určuje výchovné kompetence a předpoklady rodičů k výchově dítěte. Vyhodnocení širšího prostředí rodiny ze sociálního, vzdělávacího a zdravotně-výchovného hlediska (Novotná, aj. 2014, s. 776). Na základě zjištěných informací náleží sociálním pracovníkům OSPOD podle § 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí povinnost sestavit individuální plán ochrany dítěte.

1.2 Odbor sociálně právní ochrany dětí

Odbory sociálně právní ochrany dětí jsou součástí státní správy a to na obcích s rozšířenou působností, na krajích a v rámci ministerstva práce a sociálních věcí. Poskytují právní ochranu dětem, těhotným a rodičům v závažných životních situacích. Nedílnou součástí je výkon poradenství a přímá pomoc, poradenství a šetření v místě, kde rodina žije. Sociální pracovníci těchto odborů jsou prostředníky nebo přímo zastupují dítě při jednáních se soudy, školami nebo jinými institucemi, které se mohou podílet na výchově a socializaci dítěte. Na odborech sociálně-právní ochrany dětí pracují sociální pracovníci a sociální kurátoři. Sociální pracovníci pečují o všechny klienty, kteří potřebují sociálně-právní ochranu oproti tomu je práce sociálního kurátora úzce specializovaná na *nezletilé mladistvé, kteří mají opakovaně vážné výchovné problémy (např. záškoláctví, alkohol, prostituci, útěky apod.), o nezletilé osoby, mladší patnácti let věku, které se dopustily činu jinak trestného, a o mladistvé, kteří se dopustili provinění či přestupku*“ (Bendl, Hanušová, Linková 2016, s. 78). Provádí depistáž podle § 6 v případech, kdy rodiče neplní své povinnosti, dítě se dopouští opakovaně útěků, na kterých byl spáchán trestný čin, rodiče se dopouští násilí mezi sebou nebo na jiných osobách. Dlouhodobě se podporují rodiny a kontrolují plnění stanovených cílů. Provádí místní šetření ve všech případech, které byly nahlášeny na příslušný OSPOD. Nápravné prostředky, které může OSPOD v těchto případech využít jsou dohled ve správním řízení nebo návrhy k soudu. Návrh k soudu se může týkat dítěte (dohled, napomenutí, omezení) nebo omezení rodičovské odpovědnosti (ústavní výchova), předběžného rozhodnutí, návrh na věci další výchovy. Pro potřeby soudu zpracovávají zprávy týkající se bytových, výchovných, zdravotních a školních poměrech dítěte. Podle soudního rozhodnutí se sledují plnění usnesení a projednávají plnění s dětmi i rodiči. Z obsáhlé činnosti OSPOD se v této práci se zaměříme na děti a rodiny, které se dostaly do rozporu se zákonem s § 6 a nápravnými opatřeními podle § 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pracovníci OSPOD vypracovávají pro dítě individuální plán ochrany dítěte a to na základě hodnocení rodiny v zdraví, vzdělávání, emoční vývoj a chování, vztahy v rodině a sociálním okolí. Individuální plán ochrany dítěte viz samostatná kapitola (OSPOD 2020).

1.2.1 Hodnocení dítěte

Orgány OSPOD mají povinnost reagovat na oznámení o ohrožení dítěte, taková ohrožení mohou být buď od jiné organizace (škola, zdravotnické zařízení, policie) nebo

od veřejnosti. V případě oznámení od organizace již dostává informace, které mají odborné nebo legislativní opodstatnění. V případě oznámení podaného soukromou osobou je situace složitější a je potřeba postupovat opatrněji při prověřování skutečností. V obou případech je třeba postupovat s maximální taktností s ohledem na dítě a soukromí rodiny. Úvodní hodnocení se zakládá na hlášení o ohroženém dítěti, rozhovoru s dítětem, rozhovoru s rodiči, zprávě od školských a zdravotnických zařízení. Doporučuje se používat standardizované nástroje u rozhovorů, tak aby mohl jiný pracovník OSPOD, soudce nebo policie s informacemi pracovat. To vždy při zachování maximální ochrany soukromí jaký je v dané situaci možný. Tyto informace slouží po vyhodnocení k hodnocení míry ohrožení a rizik na tom záleží intenzita zásahu sociálních pracovníků. První hodnocení rizik probíhá od 24 hodin do 10 dnů od oznámení, proto je na jeho výsledky nutné pohlížet, jako na prvotní a platné v danou dobu, další šetření mohou vést k značným změnám v hodnocení a následujících krocích sociálních pracovníků. Cílem závěrečné zprávy prvního hodnocení je minimalizace rizik ohrožení dítěte (Pemová, Ptáček 2012, s. 61–63).

Cílem sociálního pracovníka je zjistit tyto informace u dítěte:

- co se stalo,
- kdy a kde se to stalo,
- kdo byl přítomen,
- současný stav dítěte,
- charakteristika dítěte a jeho specifikace (věk, fyzické nebo mentální znevýhodnění, nemoci),
- nevhodné chování,
- vztahy v rodině, s vrstevníky,
- každodenní život v rodině,
- popis životního prostředí (bydlení, doprava, výskyt sociálně patologických jevů),
- nese-li dítě důsledky dlouhotrvajícího špatného zacházení, pokud ano jak se projevují a jak jsou závažné (Pemová, Ptáček 2012, s. 65).

Zvláštní pozornost musí sociální pracovník věnovat vývojovému stupni dítěte, jeho komunikačním schopnostem, které mohou být ovlivněné momentálním stavem nebo stálými zdravotními obtížemi. Dále jde o děti z jiného jazykového prostředí a oběti nebo svědky traumatických událostí.

Při šetření rodičů se rozlišuje, zda rodič je podezřelý z ohrožování dítěte nebo ne. V rozhovoru s rodiči se sociální pracovník snaží zjistit tyto informace: Následuje komplexní hodnocení rizik ohrožení dítěte.

1.2.2 Individuální plán ochrany dítěte

Individuální plán ochrany dítěte patří mezi důležité nástroje práce s ohroženým dítětem. Skládá se z hodnocení potřeb dítěte a jejich naplnění. Matoušek, Pazlarová a Baldová (2008, s. 11) v publikaci Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mladistvých s důrazem na děti odcházející z ústavní výchovy definovali individuální plán takto: *dokument vzniklý v součinnosti zainteresovaných aktérů (biologických či náhradních rodičů, pracovníků státního systému sociálně-právní ochrany dětí, případně pracovníků jiných institucí pečujících o vývoj dítěte), který poskytuje přehled aktuálních problémů a dohodnutých způsobů, jak na ně reagovat. Plán definuje úlohy jednotlivých zainteresovaných subjektů a časový horizont, kdy bude zhodnoceno, jak se daří stanovených cílů dosahovat a kdy bude případně plán změněn.*

Sociální pracovník OSPOD, který zpracoval individuální plán ohroženého dítěte, je koordinátorem všech aktivit stanovených v plánu a to jak po stránce kvality poskytované činnosti, tak po stránce časové dotace a vyhodnocování nebo revidování plánu. Před sestavením plánu probíhá sběr naplnění potřeb dítěte, analýza zjištěných informací a naplněnosti jeho potřeb. Pro hodnocení naplnění potřeb dítěte je užíván vyhodnocovací rámec. Vyhodnocovací rámec zahrnuje rodičovskou kapacitu, vývojové potřeby a rodinu a prostředí. Po vyhodnocení situace pracovníci OSPOD sestavují plán v ideálním případě za účasti rodičů a dítěte. Cíle stanovené v individuálním plánu dítěte by měly být jasné, časově ohraničené, realistické s jasným nositelem povinností realizace (Konvičková 2014).

Aktualizace individuálního plánu pro ohrožené dítě, by měla, proběhnou vždy, když nastanou změny, které ovlivní možnost realizace stanovených cílů.

1.2.3 Případová konference

Případová konference organizovaná orgány sociálně-právní ochrany dětí je odborně vedená diskuse všech osob, které jsou s případem spojeny za účelem rychlého vyhodnocení situace a nalezení nejlepšího možného řešení. Tyto konference se mohou konat jednorázově nebo opakovaně k danému případu.

Svolání účastníků je v pravomoci OSPOD nebo pověřeného člena komise pro sociálně-právní ochranu dětí. Průběh pak řídí pracovník OSPOD, účastníci se vyjadřují k danému případu a hledají vhodná řešení. Účastníci si vymezí nejdůležitější úkoly a určí, kdo je odpovědný za jejich plnění ve sjednaných termínech. Výstupem je protokol o průběhu a stanovených cílech případové konference (MPSV 2010).

Pokud se jedná o úvodní případovou konferenci, která má sloužit jako podklad k vypracování individuálního plánu dítěte, přináší na ni OSPOD vyhodnocená klíčová rizika v chování, ve kterých by mělo dojít k nápravě nebo zlepšení stavu. Případová konference má stejné účastníky jako jsme popsali výše, závěrečným dokumentem je individuální plán ochrany dítěte. Tento dokument se prodiskutuje se všemi účastníky, porozumění úkolům a cílům stvrdí podpisem (Pemová, Ptáček 2012, s. 109–111).

1.2.4 Kurátor

Kurátor pro děti a mládež zmocněný příslušným OSPOD k vykonávání kurativu nad dítětem, které vyžaduje zvláštní ochranu dle § 6 c) a d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, sleduje a napomáhá rodině při nápravě závadového chování. Dále dle § 6 c) tohoto zákona pak děti, které vedou zahálčivý a nemravný život, příčiny k užití, jsou následující:

- *zanedbávají školní docházku,*
- *nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy,*
- *požívají alkohol nebo návykové látky,*
- *živí se prostitucí,*
- *spáchaly trestný čin, nebo*
- *jde-li o děti mladší než 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem.*

Dle § 6 d) děti, které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte (OSPOD 2006).

Ve výše popsaných případech vykonává dohled nad dítětem nebo mladistvým tímto způsobem:

- *vede administrativu, která se týká dětí a mladistvých, se kterými pracuje,*
- *na základě písemných požadavků orgánů činných v trestním řízení podává kvalifikované zprávy o osobách nezletilých a mladistvých, které se dopustily trestného činu. K tomu v souladu se z. č. 359/1999 Sb. využívá individuálních*

pohovorů, šetření poměrů v rodině, informací obecních úřadů, státních orgánů, škol, školských a zdravotnických zařízení, zaměstnavatele apod.,

- *provádí sociální šetření, kontrolní činnost,*
- *zúčastňuje se úkonů v přípravném řízení (výslech, konfrontace, seznámení a výsledky vyšetřování ...). Zúčastňuje se hlavního líčení a veřejného zasedání v trestních věcech mladistvých, kde aktivně využívá svá práva daná zákonem, včetně opravných prostředků,*
- *poskytuje sociálně právní, výchovné, případně psychologické porady dětem i rodičům při řešení jejich rodinných, osobních a sociálních problémů a akutních krizových situací. Zprostředkovává pomoc odborných poradenských a zdravotnických pracovišť a jiných zařízení,*
- *dle zákona o rodině podává podněty na výchovná opatření u obtížně vychovatelných dětí a mladistvých a sleduje jejich účinnost,*
- *podává podněty soudu na zahájení řízení o předběžném opatření podle § 76, § 76a o.s.ř.,*
- *podílí se na realizaci ústavní nebo ochranné výchovy do příslušných zařízení (zajištění dokladů, místa, doprovodu dítěte) ve spolupráci se soudem,*
- *navštěvuje nezletilé a mladistvé, kteří jsou umístěni v ústavních zařízeních a věznicích,*
- *spolupůsobí na zlepšení podmínek v rodinách obtížně vychovatelných nezletilých a mladistvých, u kterých je vykonávána ústavní výchova nebo ochranná výchova s cílem umožnit jejich návrat do rodiny,*
- *analyzuje situaci v oblasti patologických jevů u dětí a mládeže a navrhuje preventivní opatření,*
- *pomáhá nezletilým a mladistvým propuštěným z ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a mladistvých propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, aby se co nejvhodněji začlenili do společnosti,*
- *zastupuje děti s poruchami chování v řízení o ústavní výchově a zúčastňuje se trestního řízení proti mladistvým,*
- *účastní se přestupkového řízení vedeného proti mladistvému v souladu se zákonem o přestupcích spolupracuje s ústavy pro výkon vazby i výkon trestu odnětí svobody, se školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy, spolupracuje s orgány obcí, školami, zdravotnickými a školskými zařízeními, občanskými*

sduženými, úřady práce, charitativními a jinými organizacemi, probační a mediační službou atd. (OSPOD 2006).

Matoušek et al. (2005, s. 270) píše, že zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje kurátorovi sledování volnočasových aktivit dětí a jejich začleňování do společnosti svěřených pod dohled. Zkoumat projevy chování se zvláštním důrazem na projevy násilí a nesnášenlivosti. Součástí dohledu je spolupráce se školskými, zdravotnickými a volnočasovými organizacemi, které s dítětem pracují a v součinnosti s nimi bránit nepříznivým vlivům. Kurátor by měl věnovat zvláštní pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní. V těchto případech má být v osobním kontaktu s dětmi a osobami odpovědnými za jejich výchovu. Důležitou částí práce kurátora je spolupráce s orgány činnými v trestním řízení a ochrana práv dítěte v těchto situacích. *Uvažujeme-li, že kurátor ročně pracuje i s několika stovkami případů, je zřejmé, že nemá možnost kvalitně obsáhnout vše, co legislativa vyžaduje* (Matoušek, Kolářková, Kodymová 2005, s. 271).

Sociální kurátor má doprovázet dítě nebo mladistvého po dobu, kdy je to nařízeno (MPSV 2016b).

1.3 Probační a mediační služba

Jednou z možností výkonu dohledu je využití probační a mediační služby, která vznikla na základě zákona č. 257/000 Sb., o probační a mediační službě. Organizace spolupracuje s oběťmi a pachateli trestné činnosti podle principů restorativní justice. úkolem této organizace je vykonávat dohled nad výkonem alternativních trestů a zvláštní péče je věnována mladistvým páchajícím přestupky nebo trestné činy. Spolupracuje se všemi orgány zapojenými do vyšetřování a následné péče o pachatele i oběti. Dohled této organizace nad dítětem nebo mladistvým nařizuje soud v případě páchání trestné činnosti.

1.4 Občanský zákoník

Legislativou dohledu se zabývá v oddíle rodinného práva § 925 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, obsahující ustanovení, které jsou podobné nebo shodné se zákonem sociálně právní ochrany. Opatření mnohou být uložena pouze nad nezletilou osobou a pro zajištění co největšího blaha dítěte. Zákon vyjmenovává opatření při výchově podle míry zásahu do rodiny vzestupně.

V oddíle 4 Zvláštní opatření při výchově dítěte, Preventivní, výchovné a sankční opatření v § 925 odst. 1) občanského zákona stanovuje, že *vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, a neučiní-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, může soud*

- a) *napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,*
- b) *stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, nebo*
- c) *uložit dítěti nebo rodičům omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností.*

(2) Soud sleduje, zda je dodržováno výchovné opatření, o kterém rozhodl, a hodnotí jeho účinnost zpravidla v součinnosti s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalšími osobami (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

2 Výchovné problémy

2.1 Ohrožené dítě / Riziková mládež

Riziková mládež se stala sociálním problémem až s nástupem industrializace a rovnoprávnosti žen, zaneprázdněním nukleární i širší rodiny se ztratila přirozená kontrola nad kontakty a chováním. Dospívající přestali být pod vliv církev a sousedé, kteří se podíleli na korekci chování.

Ohroženým dítětem rozumíme takové, které je ohroženo na zdraví nebo životě. K takovému ohrožení může dojít v důsledku válečných konfliktů, zneužíváním dítěte pornografií, osiření, uprchlictví, oběti přírodních katastrof, děti žijící ve znevýhodněných sociálních skupinách, adolescentní provinilci. Úmluva o právech dítěte uvádí ještě další případy, ve kterých je dítě označeno za ohrožené a má právo na zvláštní ochranu. Mezi ohrožené děti zahrnujeme děti týrané zneužívané a zanedbávané, tedy stížené syndromem CAN. V těchto případech můžeme posléze vysledovat počátek nutné spolupráce sociálních pracovníků s rodinou a dlouhodobé spolupráce.

Hodnocení zda a do jaké míry je dítě ohrožené/mládež riziková se skládá z informací od odborníků, jde tedy o multidisciplinární tým, ve kterém by měl být sociální pracovník jako koordinátor. Sociální pracovník by měl sestavovat tým odborníků vhodných k řešení konkrétního případu. Do týmu se vždy zapojuje dětský lékař a pedagog,

dále psycholog, psychiatři a podle potřeby jsou zváni další odborníci. Posuzují biologické a psychické potřeby a jejich naplnění. U biologických potřeb se posuzuje kvalita stálého přístřeší základní průzkum mikro systému a posudku od pediatra. Psychické potřeby se zkoumají z pohledu psychologa a sociálního pracovníka, *sociální pracovník zkoumá sociální prostředí dítěte a zjišťuje, zda jsou zde podmínky pro naplnění těchto potřeb a tyto podmínky blíže specifikuje* (Matoušek, et al. 2008, s. 209). Psycholog hodnotí stav naplnění potřeby stimulace, podmínek pro účinné učení, citového vztahu, identity, životní perspektivy. Tým odborníků by měl ze svých poznatků stanovit sociální diagnózu, navrhnout postup a alternativy k hlavnímu postupu. Mohou společně vytvořit individuální plán společně s klientem a jeho rodinou nebo blízkými. Matoušek et al. (2008, s. 203) v knize *Metody a řízení sociální práce* doporučuje mapování rodiny s pomocí *genogramu a ekomapou*.

Genogram je vizuální znázornění rodinných vztahů a mezigeneračních propojení. Dopředu se klient s pracovníkem domluví na grafickém znázornění jednotlivých typů vztahů např. intenzivní a laskavý vztah znázorní plnou čarou, nahodilý, ale milý vztah přerušovanou čarou, mám ho rád/a, ale hodně se hádáme, propojí jména křížky.

Ekogram zachycuje širší nebo širokou sociální síť, které klient využívá nebo by mohl využít (Matoušek, et al. 2008, s. 203).

2.2 Výchovné problémy vedoucí k uložení odhledu

Dle § 6 odst. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vede dítě zahálčivý život a nechová se dle mravních norem, dále dle § 6 písmene d) pak mluví o útěcích z domova. Prvotním projevem takového způsobu života bývají výchovné problémy, kterým by se měla věnovat zvýšená pozornost a preventivně s nimi pracovat.

Počátky výchovných problémů můžeme vysledovat již od prenatálního věku nezaplněním pocitu bezpodmínečného přijetí a bezpečí, a pokud po narození tento stav přetrvává, může být základem problémů. Nedojde-li k vytvoření dostatečných, bezpečných a citových vztahů těžko pak dítě nachází naplnění svých společenských hodnot, životní perspektivy a sociálním uplatnění. Důvody můžeme najít ve vztahu otce a matky, rozvodu rodičů, známé jsou výsledky longitudinální studie o takzvaných nechtěných dětech a jejich problematickému vztahu s matkou, ale i se společností (Jedlička 2011, s. 44–45). *Špatné prospívání dítěte nebývá v těchto případech většinou důsledkem záměrného ubližování ze strany rodičů, ale spíše projevem jejich snížené kapacity vyladit se na dítě*

a jeho potřeby. V těchto situacích hovoříme o zanedbávání péče (Bechyňová, Konvičková 2008, s. 35).

Většina publikací spojuje výchovné problémy ve školním věku a dospívání s rodinným prostředím. Příčinou k uložení dohledu nad dítětem mohou být následující:

- lhaní,
- krádeže,
- záškoláctví,
- útěky a toulky,
- šikana,
- závislostní chování.

Pro SP je důležité zjištění, že vzájemná propojenost problémových druhů chování je pravděpodobnější než participace na chování, je z pohledu společnosti konvenční (Matoušek, et al. 2013, s. 348).

2.2.1 Lhaní

Lhaní může být prvotní příčinou mnohem závažnějších problémů. Nejprve musíme rozeznat, o jaké lhaní jde a to podle vývojového stupně a cíle jakého chce dítě dosáhnout. V předškolním věku většinou jde o **smyšlenku**, nejde o patologický jev, ve svém vyprávění dítě zaměňuje skutečnost a fikci bez zvláštního účelu. Smyšlenka může u dítěte vzniknout odlišným vnímáním reality nebo času. Jen v případě, že smyšlenky přetrvávají ve školním věku, měla by se jim věnovat pozornost, mohou signalizovat emoční labilitu nebo jiné psychické problémy. V mladším školním věku se setkáváme s **bájnou lží**, při této formě lži dítě vypráví dlouhé, senzační příběhy, ve kterých je hlavní postavou. Při tomto druhu lži jde vyprávějíci o upozornění na svou osobu. Posledním typem je **lež pravá**, vědomá fabulace s jasným cílem. Cílem může být získání nějaké věci, manipulace s dospělými nebo vyhnout se nepříjemné povinnosti. Pravá lež může být příčinou patologického chování (Martínek 2009, s. 93–94). Lhaní můžeme u dětí chápat jako únikovou strategii v případě, kdy nezná jiné východisko. Takové chování můžeme hodnotit podle dvou kritérií a to frekvenci v časovém, osobním, situačním chápání a účel, který k němu vedl (Vágnerová 2004, s. 793).

2.2.2 Krádeže

V případech odcizení věcí se musíme řídit věkem dítěte, v předškolním věku může jít o náhlou potřebu mít hračku nebo nějakou věc, takové zcizení nenese stopy promyšlenosti. Pravá krádež je promyšlená a pachatel si uvědomuje, že jeho chování je nesprávné. Důvodem takového jednání může být rodinné prostředí, které krádež nevnímá jako poškozování jiné osoby, ale jako naplnění potřeb rodiny, děti jsou v takovém chování podporovány. Martínek v Agresivitě a kriminalitě školní mládeže píše o „neohraničené touze“, ta se projevuje v případech, kdy dítě ví, že danou věc od rodičů nikdy nedostane a rozhodne se opatřit si jí krádeží. Příčinou krádeží může být i šikana, dítě je nucené krást pro šikanující, nebo si pomocí kradených věcí kupuje lepší pozici v kolektivu (Martínek 2009, s. 96).

Matějček (2005, s. 60–61) uvádí, že u dětí školního věku dochází k pěti různým formám krádeží:

1. *Dítě bere doma peníze a věci a rozdává je* – dítě si tímto způsobem získává přízeň ostatních.
2. *Dítě bere doma peníze a kupuje za ně věci jen sobě* – může jít o projev náhradního uspokojování nenaplněných citových potřeb.
3. *Touha mít něco, co je v očích rodičů nesmyslné* – dítě by tyto věci od rodičů získalo, ale s pohrdavými poznámkami.
4. *Krádež v partě nebo pro partu* – jedná se nejčastěji o děti středního nebo staršího školního věku, nejde o citovou kompenzaci, ale o pseudonorem skupiny.
5. *Kleptomanie* – je vzácné onemocnění, při kterém dochází k silnému puzení ke krádeži.

Uvedené skupiny se mohou prolínat a jejich hranice nejsou jasně dané.

2.2.3 Záškoláctví

Záškoláctví lze definovat jako úmyslné zameškání školní docházky bez řádného omluvení od rodiče nebo lékaře. Důvodů k tomuto chování může být nespočet, mezi nejčastější patří špatné vztahy mezi spolužáky, špatné výsledky při výuce, strach z učitele. Absenci bez omluvenky můžeme rozdělit do dvou skupin a to na *záškoláctví impulzivního charakteru a záškoláctví účelové, plánované* (Martínek 2009, s. 97). Impulzivní záškoláctví vzniká z náhlého popudu a nejsou v těchto případech vysledovány jednotné

důvody. Charakteristická je ojedinělost u žáka a trvá většinou několik dnů, protože neví, jak by svou nepřítomnost vysvětlil. Oproti tomu u účelového záškoláctví se dají vysledovat důvody jednání, většinou to je vyhýbání se zkoušce, neoblíbenému předmětu. Obecně můžeme rozdělit důvody na negativní vztah ke škole, vliv ze strany rodiny a vliv party.

Negativní vztah ke škole může mít dva důvody vzniku:

- Špatné studijní výsledky – neúspěchy při školní práci můžeme přirovnat k neúspěchům v práci u dospělého. Většinou se jedná o méně nadané žáky, kteří jsou často káráni za svou práci, nezřídka se stává terčem zesměšňování. Dalším důvodem může být nezralost dítěte při vstupu do školy. Dítě špatně nese odloučení od rodičů, nepřijímá školní řád, má potřebu si hrát a nesoustředí se na práci.
- Špatné vztahy v kolektivu – pokud se dítěti nedostává lásky, pozornosti a bezpečí v rodině, hledá naplnění chybějících emocí v partě s patologickým programem. Party vznikají z lidí, kteří se dobře znají, navštěvují stejnou školu, bydlí na stejném sídlišti nebo vesnici, vytváří si vlastní hodnotový žebříček. Mezi podmínky přijetí do party často bývá krádež nebo záškoláctví (Martínek 2009, s. 100–101).

V některých případech je záškoláctví určitým modelem chování ve třídě, pak je nutné najít iniciátora a pracovat s ním individuálně, tak aby nedocházelo k opakování situace (Müller, et al. 2001, s. 212).

2.2.4 Útěky a toulky

Důvody:

- psychické onemocnění uvádí se často diagnóza ADHD nebo Epilepsie,
- špatná adaptace,
- nevhodné rodinné prostředí,
- touha po dobrodružství,
- zviditelnění před vrstevníky.

Stejně jako u záškoláctví dělíme i útěky a toulky na impulsivní a plánované. Impulsivní jsou typické náhlostí jednání, dítě odchází bez dostatečného oblečení, bez jídla a je většinou nalezeno v blízkosti domova nebo přímo v místě bydliště v méně navštěvované části. Oproti tomu u plánovaného dochází k podrobným přípravám, většinou nejde o jedince, ale více dětí, které se na plánování podílí. Ve skupině se pak dopouští chování, jež by samo nedělalo.

Dítě se v partě mohou dopouštět krádeží, odcizení motorových vozidel, vloupání do objektů (Martínek 2009, s. 102–104). Útěk – je většinou reakcí na nepříjemnou situaci. Ve stresu pak dítě uteče, nebývá to daleko a ani doba, po kterou se pohřešuje, nepřesahuje 24 hodin. Jiná situace nastává v případě, že jsou rozvrácené rodinné vztahy nebo pokud je útěk reakcí na zneužívání (Martínek 2009, s. 103–104).

Toulky jsou plánované, dítě promýšlí, kam půjde a co bude dělat, kde sežene peníze a jídlo. V některých případech dítě dochází do školy, ale domů se nevrací. Typická je dlouhodobost a věk dítěte. Jde většinou o starší školní děti, které se o sebe umí postarat, s tím souvisí i další patologické jevy jako prostituce a krádeže (Vágnerová 2004, s. 794–795). Nejčastěji jej vypátrá policie.

2.2.5 Šikana

Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci (Kolář 2001, s. 27). I přes obecné povědomí o její existenci zůstává šikana většinou trpěna. Bývá nenápadná nebo se vyskytuje mimo dohled učitelů, a tak mnoho dětí trpí v tichosti (Train 2001, s. 47).

Šikana se vyskytuje na všech typech kolektivů, projevy takového chování nemusí být zřetelné na první pohled, často se stává, že jsou zaměňovány a bagatelizovány. Šikana se může projevovat velmi nenápadně a mezi způsoby jak šikanovaný týrá šikanovaného, patří agresivní viditelné činy, tak se může jednat o ignoraci jedince. Jiným způsobem dělení je na agresivitu projevovanou fyzicky nebo psychicky. Pokud se jde o dospělé jedince, šikanu dělíme na lobbing a bossing a spadá do pracovního práva. Šikanování může být důvodem pro uložení dohledu u dětí a mladistvých, většinou probíhá ve školním kolektivu mezi žáky, žáky a učiteli, rodiči a učiteli, učiteli a rodiči (Martínek 2009, s. 109–114).

Typickými znaky šikany, které jsou podmínkou k jejímu určení:

- Převaha síly nad obětí – jde o fyzické i psychické násilí nad obětí, ubližovaný jedinec je na první pohled něčím odlišný (fyzická odlišnost, vada řeči, uzavřenost).
- Oběť vnímá útok jako nepříjemný – například slovní napadání, hanlivé přezdívky.
- Útok může být dlouhodobý, ale i krátkodobý – ve většině případů se negativní chování vůči šikanovanému stupňuje (Martínek 2009, s. 110–112).

Šikana má několik vývojových stádií podle stupně týrání (Kolář 2001, s. 35–40). Bolest šikanování popisuje pět stádií šikany od ostrakismu až po dokonalou šikanu. Každá

z úrovně má jiný stupeň agresivity, zastírání a dopadů na postižené jedince. Součástí šikanování se mohou stát výše popsané výchovné problémy. K jednotlivým případům je třeba přistupovat individuálně a nelze použít jednotný postup.

2.2.6 Závislostní chování

Závislost začíná zafixováním návyku a bez návyku není závislost. Návyky mohou mít pozitivní dopad na život člověka, ale v kontextu s alkoholem, opioidy, halucinogeny a jinými látkami ovlivňujícími psychiku člověka jde o negativní dopad na jeho život (Klement 2016, s. 14).

Závislost definoval Nešpor (2011, s. 9–10): *Syndrom závislosti: Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednos než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Lékaři diagnostikují syndrom závislosti podle následujícího dokumentu: Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) uvádí následující znaky závislosti:*

1. *silná touha nebo pocit puzení užívat látku (craving, bažení, dychtění),*
2. *potíže v kontrole užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení pití nebo o množství látky,*
3. *tělesný odvykací stav (abstinenční syndrom) – látka je užívána se záměrem zeslabit nebo odstranit odvykací příznaky,*
4. *nárůst tolerance k účinku látky – vyžadování vyšších dávek látek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami; u alkoholu tolerance vzrůstá tak, že závislý denně může přijmout takovou dávku, která by zneschopnila nebo i usmrtila běžného uživatele bez tolerance,*
5. *postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané látky a věnování zvýšeného množství času k získání nebo užívání látky nebo k zotavení se z jejího účinku,*
6. *pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků (např. poškození jater nadměrným pitím, depresivní a úzkostné stavy, zdravotní problémy z důvodu nadměrného pití aj.) (Alkohol pod kontrolou 2019).*

Diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během posledního roku došlo ke třem nebo více z uvedených jevů (Alkohol pod kontrolou 2019).

Závislostní chování dělíme do dvou skupin a to na látkovou a nelátkovou závislost. U dětí a mladistvých je nejčastější nelátková závislost na mediích, sociálních sítích a počítačových hrách, mezi látkové závislosti, kterým podléhají, jsou takzvané povolené drogy (alkohol, tabák) a kanabinoidy. Klement (2016, s. 61–62) ve svém výzkumu pokládal otázky žákům ve věku 13 až 16 let, spojené se znalostí a užíváním látek vyvolávajících závislost, zatím co znalosti látek a jejich účinků jsou podle výsledků dobré, má 79 % dotazovaných zkušenost s alkoholem, opakovaně pak 47 %, u nelegálních látek odpovědělo kladně 15 % kladně, na opakované užití se autor ptal jen těch, kteří odpověděli kladně na otázku předešlou, kladně odpovědělo 73 % dotazovaných.

3 Rodina

Na rodinu a její funkce se lze podívat z mnoha pohledů, které jsou pro sociální práci důležité a přínosné, proto asi nenajdeme jednotnou definici rodiny. Jediným shodným prvkem ve všech oborech je to, že jde o základní bio-psycho-sociální skupinu skládající se z muže, ženy a dětí. Dál se jednotlivé obory liší podle zkoumaných funkcí rodiny. Pro sociální práci jsou přínosné zejména pohledy psychologické, sociologické, legislativního, ekonomické, pedagogické a zdravotnické.

Psychologický pohled na rodinu již před léty shrnul Matějček (2005, s. 359) *koncepte systému „rodina“ se opírá o několik jednoduchých principů: prvky tohoto systému nejsou jednotliví lidé sami o sobě, nýbrž lidé ve vzájemných interakcích a vztazích.* Irena Sobotková (2007, s. 24) ve své publikaci *Psychologie rodiny v systémovém pohledu* na rodinu a zkoumá problémy rodiny, tak aby se daly včas diagnostikovat, s cílem včasné pomoci rodině.

Z hlediska sociologického jde o primární skupinu, která se liší svou velikostí, vnitřními vazbami a projevy na venek. Jde o sexuální vztah muže a ženy (rodičů) a příbuzenský vztah s ostatními členy (Fišerová 2018).

Podle Barberové, kterou citovala Fišerová 2018 lze také pracovat se dvěma pohledy na rodinu, kdy v prvním případě je součástí společenství a v druhém se společenství a sociální systém skládá z rodin. *Ze sociologického hlediska je r. také součástí sociální struktury každé společnosti, resp. společnost je spíše souborem r. než souborem jednotlivců. Potvrzují to novodobé výzkumy sociální struktury i historická analýza.* Elinor G. Barberová (1955) (Fišerová 2018).

Zdravotnický a specializovaný pediatrický pohled na rodinu popsal Dunovský (1991, s. 91) v publikaci *Sociální pediatrie vybrané kapitoly: Definovat ji přesně je velmi obtížné, ne-li nemožné. Existuje totiž velmi mnoho jejích podob, variant i způsobů soužití v prostoru, času a formě. Proto je také v této souvislosti možné hledat jen ty nejdůležitější znaky, které by rodinu charakterizovaly ve vší její variabilitě.* V této publikaci se zabývá povinnostmi pediatra jako lékaře pečujícího o zdraví dítěte z hlediska fyzického i psychického, dbát o zdravý vývoj ve všech ohledech to sebou nese spolupráci s pečujícími osobami, tedy rodinou. Zdravotní péče se o děti se začala rozvíjet v 19. století a to zkoumáním vlivu sociálního prostředí na četnost úmrtí kojenců a dětí, epidemie nemocí, v některých případech i pandemií. Sledování faktorů, které vedou k špatným

podmínkám pro vývoj dítěte, patří hledisko hygienické, epidemiologické, sociální a preventivní. Pediatři užívají výsledky výzkumu ve všech směrech při své práci s dětmi a rodinami (Dunovský 1999, s. 13–14). Součástí je diagnostika rodiny a jak plní své funkce.

Právní normy znají pojem rodinné právo, ale rodina v nich je vymezena manželstvím mezi mužem a ženou a jejich dětmi. Právní úpravy vychází z ústavy a mezinárodních smluv. Od roku 2012 je rodinné právo součástí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Zde jsou vyjmenovány základní povinnosti rodičů vůči dětem a dětí a vůči rodičům. Dalšími zákony, které se dotýkají rodiny a jejich funkcí jsou zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochrany dětí. Mohli bychom jmenovat i další zákony spojené s problematikou rodiny a sociálně-právní ochrany dětí, jako je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ale ty se nedotýkají naší problematiky dohledu.

Ekonomický pohled je pak zaměřen na soběstačnost rodiny a získávání prostředků pro naplnění jejich potřeb. Ekonomika vidí rodinu jen jako spotřebitelskou jednotku. Společnost v současnosti je velmi zaměřená na výkon, hodnocený množstvím nabytých hmotných statků a tento tlak v případě dětí vede často k negativnímu jednání. Jedná se zejména o krádeže a šikanu.

Pedagogický pohled na rodinu se zaměřuje na celoživotní vzdělávání a vzdělávání dalších generací. Rodina spolu se školou mají zásadní úlohu v socializaci a výchově dětí. Výzkumy prokázaly, že socio-kulturní zázemí a vzdělání rodičů ovlivňuje vztah a výsledky dětí ve škole (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s. 248–249). Pedagog s rodiči řeší výchovné problémy, za které jsou odpovědní rodiče jako zákonní zástupci odpovědní. Dítě se ve škole dostává do další fáze začleňování do společnosti, ale dalo by se říct, že jde o mezistupeň mezi rodinnou laskavou výchovou/ nevhodnou výchovou. V případě nevhodného přístupu dítěte ke škole nebo rodiny k dítěti mají pedagogové možnost zasáhnout prostřednictvím výchovného poradce nebo spoluprací s pracovníky OSPOD.

Zdravotnictví je v případě rodiny zaměřeno na preventivní činnost a až následně na léčebnou, součástí je i spolupráce s hygienickou službou. Preventivní opatření jsou zaměřena na dítě již v prenatálním stádiu, následně jsou povinné preventivní kontroly

a očkování, tak aby byla zajištěna co možná největší dostupnost screeningu zdravotních rizik. Z pohledu hygieny jde nejen o dítě, ale i o prostředí, ve kterém rodiče s dětmi žijí. Primární kontrolu zdraví u dětí provádí pediatři, pokud nejsou dodržovány doporučené postupy pro zdraví dítěte, může požádat o spolupráci další instituce. Pediatři jsou povinni spolupracovat a hlásit podezření v případech nezletilých dětí.

3.1 Funkce rodiny

Rodina je v každé vývojové fázi skupina, jejíž jednotliví členové mají určité sociální role, které nějakým způsobem plní, a jsou ve vzájemných vztazích, jež se v průběhu času mění (Vágnerová 2004, s. 592).

Biologická funkce – základní funkce sloužící k pokračování lidského druhu, nejde jen o plození další generace, ale o předání dovedností důležitých pro přežití.

Ekonomická funkce – jde o zajištění hmotných potřeb členů rodiny. *Nyní je rodina ve své podstatě především spotřební jednotkou, ačkoliv určité prvky výroby si dnešní rodina stále udržuje (např. úklid, příprava stravy, nejrůznější domácí činnosti, které jsou v domácnosti nutné). Zabezpečovací funkce se netýká jen oblasti materiální, ale postupně přechází do oblasti sociální, duševní až duchovní (Dunovský 1999, s. 92–93).*

Emocionální funkce a zajištění bezpečí – zajišťuje kvalitu vztahů mezi členy rodiny, jejich komunikační schopnosti. Pocit lásky a sounáležitosti nabývá na důležitosti v posledních letech zejména pro výchovu dětí a spokojený partnerský život. Pokud dochází k dlouhodobému nenaplňování, mluvíme o citové deprivaci. Rodina by měla být pro dítě místo kde v bezpečném a ochranném prostředí poznává společnost a v případě nebezpečí zasáhne.

Socializačně-výchovná funkce – slouží k zajištění péče o děti, rozvíjení dovedností a upřednostnění žádoucího vzorce chování. Jak dítě roste, zasahuje jeho působnost do širších systémů rodiny a vytváří si vlastní společenskou síť.

3.2 Typologie rodiny

V literatuře se můžeme setkat s různými typologiemi rodiny, mezi nejpoužívanější v sociální práci patří, ty které uvádí Dunovský (1986, s. 28) ve své publikaci *Dítě a poruchy rodiny* a Matoušek v *Metody a řízení sociální práce*. Často se také setkáme s typologií výchovy převzatou z psychologie a pedagogiky a to v závislosti

na důvodech sociálních problémů v rodině. Průcha, Marešová a Mareš (2003, s. 347–348) v Pedagogickém slovníku uvádějí „tradiční dělení“ na autoritativní, liberální a demokratickou výchovu, dále uvádí výsledky nových výzkumů podle *nezávislých dimenzí cirkumplexní model (láska-hostilita, autonomie-kontrola)* nebo *zvyšují počet negativních a pro dítě škodlivých stylů výchovy a to např. nedůsledná, nadměrně ochranná, nedůsledná.*

Sociální pracovníci se s rodinou setkávají až ve chvíli, kdy rodina přestane dlouhodobě plnit jednu nebo více svých funkcí a z rodiny funkční se stává problémová rodina. Funkční rodinou rozumíme takovou, které se daří naplňovat všechny potřeby svých členů a problémy nemají dlouhého trvání.

Ne všichni lidé mají předpoklady k plnění rodičovské role (Vágnerová 2004, s. 592). Rodiče, mohou selhat v různých kompetencích důležitých pro výchovu dítěte. Mezi vlastnosti, které zvyšují pravděpodobnost špatného zacházení s dětmi. Podle Vágnerové k nim patří nedostatek v sociální orientaci, problematické sebehodnocení, rizikové chování, špatná zkušenost z vlastní rodiny. Podle Matouška et al. (2008, s. 195) se pracovníci sociální práce se setkávají s těmito rodinami:

Perfekcionistická rodina – rodič nebo rodiče úzkostně trvají na dodržování chování, jejich cílem je úspěch. Nedosažení cíle nebo porušením norem chování vyvolávají ve členech rodiny úzkost.

Nepřiměřené rodiny – typická je nezralost jednoho nebo obou rodičů, kteří si nedokážou samostatně poradit v běžných situacích, spoléhá na pomoc. Oslabeny jsou schopnosti k vyhodnocování, předvídání vývoje situace.

Egocentrická rodina – dospělí jeden nebo oba jsou zaměřeni na svou kariéru, rodina je hmotně zajištěna, ale po vztahové a citové stránce nenaplněná. Hodnota jedince se v rodině měří úspěšnou reprezentací ve společnosti nebo uspokojí potřeby někoho jiného.

Asociální rodina – nedostatečné napojením hodnotové i sociální na společnost. Vztahy v rodině nejsou pevné a svazek mezi mužem a ženou vznikl náhle, narození dětí není plánované. Rodiče nechodí pravidelně do zaměstnání a práce pro není důležitá, časté je zneužívání návykových látek a agresivita mezi členy rodiny.

Rodiny můžeme dělit podle schopnosti plnit své funkce, tak jak to popsal Dunovský (1986, s. 28) v *Dítě a poruchy rodiny*: **Funkční/nefunkční rodina** – plní všechny své funkce a je zajištěn dobrý vývoj dítěte. **Problémová rodina** – rodina vykazuje

poruchy některých funkcí, ty však neohrožují vývoj rodiny. **Dysfunkční rodina** – rodina vykazuje závažné poruchy funkcí, které závažně narušují soužití společenství a vývoj dítěte. **Afunkční rodina** – rodina neplní své funkce, dítěti škodí nebo ho ohrožuje na životě.

Rodina, jak je popsáno výše, je velmi složitý systém, který je ovlivňován mnoha aspekty, mimo jiné kulturními a ekologickými ty však uvedené typologie nezohledňují přímo. Proto budeme v empirické části užívat dělení podle Matouška.

4 Souhrn teoretických poznatků

Z výše uvedených kapitol je zřejmé, že ukládání dohledu má mnoho proměnných skutečností přímo v kompetenci vykonávat dohled se uplatňují sociální pracovníci na třech pozicích dvou organizací. Dohled může ve správním řízení uložit odbor sociálně-právní odbor nebo je uložen soudně, důvody pro toto výchovné opatření najdeme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, druhá část o rodině ve znění pozdějších předpisů, ale i v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dělíme je podle důvodů uložení na ty klasifikované v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a na důvody ve znění pozdějších předpisů, které se řídí podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V prvním případě vykonává obvykle dohled Probační a mediační služba, v druhém případě je dohled vykonáván pracovníky odboru sociálně-právní ochrany dětí nebo kurátory pro mládež příslušného obecního úřadu.

Nezastupitelnou roli v této problematice má rodina jako primární socializační skupina, která určuje hodnoty, vytváří bezpečné místo, nabízí pochopení a vytváří podmínky pro rozvoj dítěte nebo mladistvého. Ministerstvo práce a sociálních věcí v metodických pokynech pro kurátory klade důraz na zachování nebo obnovu rodiny, proto jsou výchovná opatření vhodným prostředkem jak naplnit tuto koncepci. Na skutečnost nedostatečného uplatňování výchovných opatření poukázal rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku ve věci Bergmann a Prodělalová, ve kterém bylo Ministerstvu práce a sociálních věcí na základě podnětu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP (ze dne 1. 3. 2012, č. j. 2012/18469) vypracovat studii o využívání výchovných opatření ukládaných orgány sociálně-právní ochrany dětí (Barvíková, Šťastná 2014, s. 7).

5 Empirická část

5.1 Cíl průzkumu

Cílem této práce je zjistit důvody dohledu OSPOD u nezletilých dětí. Důvodem, proč jsou dohledy uplatňovány, je legitimita zásahu do soukromí rodin ze strany pracovníků OSPOD. Důvody, které vedou kurátory pro děti a mládež k ustanovení dohledu, jaký mají vliv na dlouhodobou práci s rodinou, a na jejich efektivitu jsme se ptali při přípravě průzkumných otázek.

5.2 Průzkumné otázky

1. Jak se kurátoři pro děti a mládež staví k ukládání dohledů nad dětmi?
2. Vede uložení dohledů ke zlepšení situace u dětí s výchovnými problémy?
3. Je uložení dohledu od pracovníků OSPOD vhodným nástrojem sociální práce s rodinou?

5.3 Výběr respondentů

Při výběru respondentů jsme postupovali podle předem dané struktury výběru, ta zahrnuje předem známé parametry a jejich rovnoměrné zastoupení (Hendl 2016, s. 152–153) pro práci to znamená předem určení osob a jejich pracovního zařazení na sociálních odborech v obcích s rozšířenou působností ve třech krajích ČR. Oslovené osoby jsou kurátory pro děti a mládež v obcích v Královéhradeckém kraji, Středočeském kraji a v Libereckém kraji.

5.4 Metoda získání dat

5.4.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum není možné obecně vymezit, negativně jej vymezil Glaser a Corbinová, podle kterých můžeme jakýkoliv výzkum nedocházející k výsledkům statistickou metodou považovat za kvalitativní (Glaser, Corbinová 1998 in Hendl 2016, s. 45). Dále Hendl uvádí, že potíž kvalitativního výzkumu spočívá v nejednoznačnosti metod a mnohoznačném použití přístupů. Typickým znakem kvalitativního výzkumu je výběr zkoumaného tématu a otázek, které v průběhu výzkumu může modifikovat nebo

doplňovat. V průběhu zkoumání daného jevu může výzkumník vyhledávat a analyzovat veškeré informace, které vedou k vysvětlení daného jevu. Výběr relevantních informací ze sesbíraného materiálu je možné konzultovat s respondenty (Hendl 2016, s. 46–47).

Pro získání dat bylo použito metody strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, tak aby se minimalizovala možnost odchýlení od hlavního tématu a co nejmenšího vlivu tazatele na výsledek (Hendl 2016, s. 177–178).

Otázky pro rozhovor:

1. Jak dlouho pracujete v agendě OSPOD na pozici kurátora?
2. Je uložení dohledu častým způsobem jak ovlivnit výchovné problémy dětí nebo mladistvých?
3. Jaké výchovné problémy dětí či mladistvých vedou nejčastěji k uložení dohledu OSPOD nebo soudně nařízeného dohledu?
4. Jakým způsobem je nejčastěji dohled vykonáván?
5. Za jakých okolností může být dohled, podle vašeho názoru, ukončen?
6. Jaký je váš názor na ukládání dohledu?

Přepisy rozhovorů viz přílohy.

5.5 Průzkum a jeho vyhodnocení

1. Jak dlouho pracujete v agendě OSPOD na pozici kurátora?

První otázkou jsme chtěli zjistit délku praxe v agendě sociálně-právní ochrany a deduktivně dojít k závěrům, jak ovlivňuje pohled na ukládání dohledů u dětí a mládeže. Důvodem pro položení této otázky je také psychická náročnost práce s dětmi v krizové situaci nebo v nedostatečné péči rodičů či osoby, které byl nezletilý svěřen. Následující otázky pak budeme hodnotit i z pohledu zkušeností a práce u dlouho trvajících případů, k nimž patří ty, u kterých byl stanoven dohled.

- **Respondent 1.** 2 roky praxe kurátorky a 6 let celkem v agendě OSPOD.
- **Respondent 2.** 15 let na pozici kurátora v agendě OSPOD.
- **Respondent 3.** 3 roky jako kurátorka pro děti a mládež, předtím kurátorka pro dospělé.

Z odpovědí je zřejmé, že respondenti jsou zkušenými pracovníky v sociální oblasti. Délka praxe ukazuje na značné zkušenosti s různými metodami a nástroji a jejich účinností při práci s disfunkčními rodinami.

2. Je uložení dohledu častým způsobem jak ovlivnit výchovné problémy dětí nebo mladistvých?

Touto otázkou jsme se chtěli od dotazovaných zjistit, zda a v jaké míře je obvyklé využití tohoto opatření. Z odpovědí vyplívá, že opatření je téměř nevyužívané.

- **Respondent 1.** *Tady ne, protože ho neukládáme.*
- **Respondent 2.** *Takže uložení dohledu nepatří mezi „časté“ způsoby. Pokud je výchovná problematika dlouhodobější či závažná, doporučuji nejprve odborné poradenství, dobrovolný pobyt v SVP.*
- **Respondent 3.** *Dohled tady neukládáme skoro vůbec, jen jsme ukončovali soudní dohledy uložené v minulosti, za mé praxe nebyl uložen ani jeden.*

Z uvedených částí rozhovorů je patrné, že v současnosti nepatří ukládání dohledů k opatřením, které by se využívalo. Sociální pracovníci využívají jiné nástroje pro ovlivnění výchovy nezletilých. V rozhovorech byl zmiňován negativní dopad na práci s rodinou, ztráta důvěry, která je velmi křehká a její navázání stálo obvykle mnoho sil a času. Dohled OSPOD je pak rodinou vnímán jako nepřiměřený osobní zásah kurátora. Oproti tomu soudního projednávání je častý pozitivní dopad už jen projednáním věci před soudem a zlepšením situace dítěte. Respondenti zmiňovali i sankce za neplnění podmínek OSPOD, těmi jsou peněžité pokuty, ty můžou už tak nepříznivou situaci ještě zhoršit.

Jak uvádí respondent 1. *U problematičtějších rodin, když zjistí, že jediný způsob vymáhání je pokuta a její nezaplacení v podstatě vede ke zrušení dohledu OSPOD. Nebo si zažádají o její zrušení z důvodů špatné ekonomické situace rodiny, není žádná sankce, která by se dala uplatnit proti nezletilému. Pokud tedy nepočítáme neřízení ústavní výchovy. Oproti tomu stojí metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, kterou vydalo ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2016. Metodické pokyny k výchovným opatřením podle § 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí uvádějí: OSPOD totiž navrhuje oprávnění ve vztahu k výchovným opatřením podle § 13 ZSPOD nepotřebuje, jeho oprávněním i povinností je rozhodnout o uložení výchovného opatření sám. Argument, že využívání těchto kontrolních, až donucovacích pravomocí OSPOD může narušit důvěru klienta pracovníkovi OSPOD a může tak ztěžovat sociální práci s dítětem a jeho rodinou, je sice relevantní, sám o sobě však nemůže být důvodem obcházení zákonných povinností OSPOD (MPSV 2016b). V uvedeném dokumentu se dále uvádí, že v případech výchovných opatření nenáleží OSPOD návrhová oprávnění a to podle § 925 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (MPSV 2016b). Dalším důvodem proč*

není ukládáno toto opatření, může být nízká prestiž sociálních pracovníků, kdy jsou často klienty vnímáni jako nepřátelé. Stále přetrvává pohled, ve kterém nás utvrzují media, tedy že sociální pracovník nejedná na základě všech dostupných informací, ale podle okamžité situace. Častá bývá špatná zkušenost v rodinách tradovaná mezigeneračně nebo v dané lokalitě mezi sousedy. Uplatnění takto represivního nástroje situaci ještě výrazně zhoršuje.

3. Jaké výchovné problémy dětí či mladistvých vedou nejčastěji k uložení dohledu OSPOD nebo soudně nařízeného dohledu?

Třetí otázka byla směřovaná na samotné důvody ukládání dohledů. Výchovné problémy a jiné důvody, které jsou stanoveny v legislativě. § 13 odst. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně uvádí, že:

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte (Novotná, Burdová, Riedlová Jurková 2014, s. 75–78). Upřesněny jsou u dětí a mládeže na výchovné problémy jako jsou toulky, kriminalita, záškoláctví, užívání návykových látek.

- **Respondent 1.** *Nejčastěji nám přijde nějaké oznámení ze školy, že dítě porušuje školní řád, chová se neadekvátně. Jde o rvačky, slovní agresivitu, toulky drobné krádeže.*
- **Respondent 2.** *Dohled OSPOD neukládáme nikdy, pokud je zapotřebí a je odpovídajícím řešením situace uložení výchovného opatření – podává se návrh na uložení dohledu k okresnímu soudu. Vnímám jinou vážnost pro rodinu, a hlavně by neměl OSPOD ukládat sankce, naruší to práci s rodinou. Návrh na dohled k soudu podávám v případě špatné spolupráce s rodinou, nezájem o výchovu.*
- **Respondent 3.** *Za mé praxe jsme tu měli jen soudní dohled a tam byla špatná péče ze strany rodičů a děti měly výchovné problémy ve škole.*

V odpovědi na tuto otázku se shodují respondenti v nezvládnuté péči o děti, nezájmu o jejich problémy. Jejich nezájem o výchovu pak nemotivuje dohled od pracovníků OSPOD, kteří s nimi dlouhodobě pracují, proto se uchylují k podání návrhu k soudu. Ze všech odpovědí je asi charakteristický závěr respondenta 2. *OSPOD by neměl ukládat dohled z důvodu narušení vztahů mezi pracovníky a rodinou.*

Danou situaci potvrzují statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí o počtu výchovných problémů u klientů kurátorů pro mládež v letech 2015 až 2018 a jejich návaznost a použité metody a nástroje sociální práce.

Tabulka 1 Počet klientů kurátorů pro děti a mládež dle řešených případů 2015–2018

Kraj	Výchovné problémy celkem				Výchovné problémy u dětí do 15 let			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Středočeský kraj	2 333	2 232	2 344	2 190	1 209	1 166	1 271	1 051
Liberecký kraj	869	872	785	737	498	480	299	352
Královéhradecký kraj	1 032	1 120	1 005	923	504	504	488	461

Zdroj: (MPSV 2019)

Počty výchovných problémů se v uplynulých čtyřech letech výrazně, ve sledovaných krajích nemění. U výchovných opatření je tomu podobně bohužel z této statistiky není jasný počet stanovených dohledů stanovených OSPOD.

Tabulka 2 Uložené výchovné opatření v letech 2015–2018

Kraj	Uložené výchovné opatření mladistvým				Uložené výchovné opatření u dětí do 15 let			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Středočeský kraj	33	9	4	7	75	71	66	72
Liberecký kraj	44	31	9	4	41	38	37	31
Královéhradecký kraj	39	1	3	2	65	47	50	60

Zdroj: (MPSV 2019)

Soudní opatření ministerstvo práce a sociálních věcí sleduje jen u podaných návrhů, ale už nejsou sledovány další kroky o délce trvání, poskytnutí návazných služeb nebo ukončení platnosti daného opatření. Ve statistice je uveden § 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně, ten byl uveden výše a dále § 13a tohoto zákona, ve kterém stojí:

1) Vyžaduje-li to zájem dítěte a výchovná opatření podle § 13 odst. 1 nevedla k nápravě, může soud dočasně odejmout dítě z péče rodičů nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte; přitom dítěti nařídí nejdéle na 3 měsíce pobyt ve a) středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo

b) zařízení poskytovatele zdravotních služeb nebo v domově pro osoby se zdravotním postižením.

(2) Není-li možné zajistit dítěti potřebnou ochranu a pomoc jiným výchovným opatřením nebo opatřením sociálně-právní ochrany a zároveň není možné zajistit péči o dítě náhradní rodinnou péčí, zejména pěstounskou péčí na přechodnou dobu, může soud

rozhodnout o svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle odstavce 1 písm. a) (Novotná, Burdová, Riedlová Jurková 2014, s. 75–78).

Tabulka 3 Počet podaných podmětů k soudu v letech 2015–2018

Kraj	Počet podaných podmětů k soudu							
	Výchovné opatření § 13 zákona č. 359/1999				Výchovná opatření § 13a zákona č. 359/1999			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Středočeský kraj	94	3	84	81	23	21	3	26
Liberecký kraj	51	5	34	12	5	2	6	12
Královéhradecký kraj	25	4	19	56	9	4	2	4

Zdroj: (MPSV 2019)

4. Jakým způsobem je nejčastěji dohled vykonáván?

U této otázky jsme se zaměřili na vlastní práci kurátorů a možnosti spolupráce s klientem.

- **Respondent 1.** *U toho našeho si ty pravidla nastavujeme my sami, u soudního po stanovení dohledu první dvě návštěvy musí proběhnout po 3 měsících a každá další návštěva je po půl roce.*
- **Respondent 2.** *Je to stejné jak před dohledem – návštěva v rodině, jednání na OSPOD, motivační pohovory nezletilců a mladistvých s kurátorem, jednání se školou, spolupráce – psycholog, terapeut, SVP.*
- **Respondent 3.** *Je to úplně stejné jako vlastně jako naše práce, kdy si je zveme na pohovory, jezdíme k nim domů, jsme v kontaktu se školami, s lékařem, úplně stejně jak funguje kurátor, ale dává plus ty zprávy soudu, když je tam soudní dohled.*

Ve všech případech se respondenti shodli na tom, že se nijak neliší práce s rodinou, ve které byl nad nezletilým stanoven dohled od předešlé spolupráce. Ve většině případů byla navázaná spolupráce s rodinou už dříve a dohled je v některých případech poslední varování pro dítě před nastoupením do ústavní výchovy. I v tomto bodě se respondenti zamýšleli nad tím, jak probíhal jejich poslední dohled nebo čerstvé zkušenosti s dohledem OSPOD, který byl použit v daném městě poprvé. U soudního dohledu se jeden respondent vyjádřil o negativěch administrativy spojené s komunikací se soudem a nevidí v dohledu a jeho výkonu pomoc, protože s rodinou většinou pracují dlouhodobě a jako kurátor nemá časový prostor k intenzivní práci v rodině. Metodika pro kurátory pro děti a mládež uvádí: *při splnění zákonných podmínek je **povinností nikoli pouhou možností**; vždy je však třeba*

důsledně zohlednit příčinu nedostatečné dobrovolné spolupráce odpovědné osoby s kurátorem a k uložení povinnosti přistoupit jedině tehdy, pokud se právě s ohledem na tuto příčinu jeví jako vhodný prostředek k nápravě (MPSV 2016b, s. 51). V tomto bodě se však respondenti domnívají, že při zohlednění specifik daného případu se dohled jeví jako málo efektivní krok k zlepšení výchovných problémů.

5. Za jakých okolností může být dohled, podle vašeho názoru, ukončen?

Vidí respondenti možnost k zlepšení do takové míry, že by se dal zrušit a jsou tomu nakloněni? To byl důvod, proč jsme zařadily tuto otázku.

- **Respondent 1.** *Zrušení by podle mě připadalo v úvahu po roce až dvou, kdy dítě a rodina jsou stabilizované a je tam vidět pokrok. U soudních dohledů je to někdy ukončením povinné školní docházky, protože ta byla důvodem dohledu a pak samozřejmě plnoletostí. Ale jak jsem řekla, máme první dohled OSPOD na kuratele.*
- **Respondent 2.** *Pokud se situace v rodině stabilizuje, neopakuje se závadové chování. Někdy dojde ke zrušení v případě, že se nařizuje ústavní výchova, někdy se ani při nařízení ústavní výchovy dohled neruší a pak po skončení ústavní výchovy pokračuje dohled dál.*
- **Respondent 3.** *Pokud je rodina stabilizovanější, v tom našem konkrétním případě se zlepšil prospěch ve škole a dohled jsme zrušili.*

Odpovědi se shodují na nutnosti sanovat rodinu a spolupracovat s organizacemi nabízejícími služby pro rodinu v obtížích. Ve většině případů jde o sociálně aktivizační službu, která s rodinou spolupracuje intenzivně a v krátkých časových intervalech rodinu navštěvuje. Jeden respondent uvedl, že místo ustanovení dohledu nařídí odborné poradenství a to je realizováno právě přes sociálně aktivizační službu. V tomto bodu se shodují respondenti s metodickou příručkou ministerstva práce a sociálních věcí, kde v kapitole Shrnutí základních zásad k preventivní a poradenské činnosti kurátora a k výkonu jeho donucovacích oprávnění je uvedeno, že *kurátor je především koordinátorem případu v práci s dětmi a rodinou (MPSV 2016b, s. 54).*

6. Jaký je váš názor na ukládání dohledu?

- **Respondent 1.** *Myslím si, že ukládání dohledu má smysl u rodin spolupracujících a problém si uvědomujících. Tam je velký prostor pro pomoc.*
- **Respondent 2.** *Nedomnívám se, že by nařízení dohledu ovlivnilo více výchovné problémy dětí a mladistvých, vnímám dohled spíše jako „sankci“ pro rodiče, aby*

začali více fungovat, konat, spolupracovat a zajímat se. Pro OSPOD je dohled někdy potřebný k tomu, abychom se do rodiny mohli dostat, v případě dohledu můžeme požádat o součinnost policii (pokud nás rodina odmítá vpustit do bytu, domu).

- **Respondent 3.** *Myslím si, že daný problém se dá vyřešit jinými prostředky, metodami nebo nástroji. V našem městě velmi dobře funguje spolupráce s aktivizační službou.*

V této otázce je pohled na dohled nejednotný, ať je příčinou malá zkušenost s dohledy, preference jiných nástrojů práce s mladistvými nebo poslední možnost jak za pomoci policie provést místní šetření.

Pro náhled do problematiky uplatňování dohledů jsme se rozhodli jejich průběh a výsledek prezentovat dvěma kazuistikami, kde byl nařízen soudní dohled. Důvodem pro soudní dohled byl nedostatek případů, u kterých nařídil dohled OSPOD ve správním řízení ve zkoumaných obcích s rozšířenou působností.

5.5.1 Souhrn k vyhodnocení průzkumných otázek

Ze zjištěných informací k průzkumné otázce: jak se kurátoři pro děti a mládež staví k ukládání dohledů nad dětmi? Jsou odpovědi respondentů a statistiky ministerstva práce a sociálních věcí v tuto chvíli jednoznačné. Dohled nad dítětem stanovený OSPOD se téměř neukládá a jejich počty se za poslední roky ještě snížily. Přes snahu uvést tento nástroj ve větší užívání, pomocí rozpracování postupu v metodice pro kurátory pro děti a mládež nebyly ve statistice zaznamenány žádné změny v jeho ukládání. Převažuje názor, že negativní dopad na spolupráci rodiny se sociálním pracovníkem, je tak velký, že raději přistoupí k použití jiných nástrojů, které napomůžou ke zlepšení situace dítěte.

Odpovědi na druhou otázku *Vede uložení dohledů ke zlepšení situace u dětí s výchovnými problémy?* v důsledku negativního postoje k ukládání dohledů v těch několika málo případech, kdy byl dohled uložen (většinou soudní), shledávají kurátoři jen minimální zlepšení po nařízení dohledu soudem. U dohledů OSPOD dochází spíše k negativním postojům dítěte a rodiny. Dobrých výsledků pracovníci dosahují v případech, kdy dohled byl ustanoven po dohodě s rodiči jako varování pro dítě nebo mladistvého. V takových případech vyvíjí tlak na nápravu chování nejen rodiče, ale i sociální kurátor. V některých případech má vliv na chování dítěte právě předstoupení před přestupkovou

komisy a uvědomění si vážnosti situace. Tuto funkci v některých případech vykonává sociální komise nebo případová konference.

Ve třetí výzkumné otázce *Je uložení dohledu od pracovníků OSPOD vhodným nástrojem sociální práce s rodinou?* došlo ke shodě všech respondentů, v tom že využívají raději jiné nástroje sociální práce. Mezi ně patří využívání registrovaných služeb pro rodiny s dětmi nebo preventivní opatření ve spolupráci se školskými zařízeními. Dochází k zlepšení z důvodu dostatečné časové dotace a zajištěním odborných pracovníků vhodnými pro daný případ. Sociální kurátoři by uvítali větší spektrum návazných služeb a jejich propojenost.

5.6 Případová studie

Případová studie je soubor informací o jednotlivém případě, jenž slouží komplexnímu porozumění všech relevantních aspektů a okolností (Matoušek, et al. 2013, s. 541). Matoušek případovou studii zařazuje do výzkumných metod a technik, ale podle našeho názoru je technikou, kterou využívají sociální pracovníci k přehlednému zaznamenávání informací o případě a jejich snadnější prezentaci při předávání případu nebo jeho projednávání (například případová konference).

5.6.1 Kazuistika 1

Chlapec Martin věk 6 let je podezřelý ze spáchání trestného činu, ve skupině různě starých kamarádů poškodili zaparkovaná auta. Věc šetří Policie ČR s podezřením na vandalizmus. Z důvodu nízkého věku chlapce byl případ odložen.

Rodinná anamnéza

Rodina je úplná se třemi dětmi. Rodiče pracují jako brigádníci u různých organizací nebo jako sezónní pracovníci stále zaměstnaní nemají. Rodina bydlí v panelovém domě v bytě 2+1 v rizikové lokalitě. Finanční zajištění pochází z brigád a dávek státní sociální podpory a dávek hmotné nouze. Rodina doposud nebyla v péči OSPOD.

Děti jsou ve věku 4, 6 a 8 let, mladší dítě navštěvuje mateřskou školu a dvě starší základní školu. Školu navštěvují řádně a plní dle svých možností školní povinnosti. Děti do současnosti neměly výchovné problémy.

Po dotazu u pediatra přišlo, že chlapec je zdravý a po fyzické i psychické stránce se vyvíjí v normě. Jeho nemocnost odpovídá dítěti v daném věku. Rodiče přichází na preventivní prohlídky ve stanoveném termínu, pokud nemohou, řádně se omluví.

Pohovor s rodiči

Při osobním setkání rodiče uznávají škodu vzniklou na autech vinou jejich syna a jeho kamarádů. Poukazují však na míru zavinění svého syna vzhledem k věku, myslí si, že starší děti ze skupiny by měly nést větší část odpovědnosti. Dalším argumentem rodičů bylo, že je to jeho první závažnější přestupek.

Pohovor s dítětem

Martin hned v úvodu přiznává svou účast na incidentu, s tím že to byl nápad starších kamarádů. Důvodem proč se zapojil, bylo poměrování sil mezi kamarády, kdo přeskočí větší mezeru mezi zaparkovanými auty. Svě jednání nebude opakovat a lituje svého jednání.

Navrhovaná opatření

Vzhledem k závažnosti případu a výši vzniklé škody se pracovnice OSPOD rozhodla podat návrh k soudu k uložení dohledu. Soud s navrženým opatřením souhlasil, usnesení ustanovuje místně příslušný OSPOD k monitorování Martinovi situace a po dobu trvání dohledu, každých 6 měsíců podávat zprávu soudu.

Průběžné hodnocení

Dohled byl vykonáván dva roky a v tomto období nebyly zjištěny závady v péči rodičů. Martin docházel pravidelně do školy, jeho prospěch odpovídal průměru, učitelé hodnotí jeho přístup jako aktivní. Nebyly zaznamenány žádné závažné výchovné problémy. Rodina je stabilní, nevykazuje žádné patologické jevy. Rodiče spolupracují se sociální pracovníci, pravidelně dochází na schůzky. Matka se dotazuje na délku dohledu a možnosti ukončení. Důvodem proč se ptala, je určitá stigmatizace Martina ze strany školy. Matka cítí ze strany školy určitý odstup a podezřívavost, možná i určitý druh předsudku.

Ukončení spolupráce

Sociální pracovnice si vyžádala zprávu od pediatra a základní školy a rozhodla se podat návrh na zrušení dohledu soudu, čemuž soud vyhověl. Spolupráce OSPOD rodinou byla ukončena. V případě Martina je zřejmé, že šlo o ojedinělý případ závažného protispolečenského jednání. Rodina velmi dobře spolupracovala a sama se snažila zlepšit

svou situaci. Dohled měl Martina varovat a ukázat závažnost jeho provinění, eventuálně rozpoznat počátek výchovných problémů. Varováním je myšlena určitá morální váha nebo respekt k soudu a jeho soudnímu rozhodnutí. Snaha rodičů a péče, které se mu dostalo, vedly k uspokojivému výsledku.

5.6.2 Kazuistika 2

Chlapec Josef 7 let, důvodem šetření bylo oznámení ze základní školy o neplnění povinné školní docházky z důvodu vysoké absence. Škola podezřívá rodiče z nadměrného omlouvání dítěte ze školní docházky.

Rodinná anamnéza

Josef je nejstarším dítětem v rodině a má 4 sourozence ve věku 6, 4,5 a 3 roky a nejmladšímu jsou 4. měsíce. Rodina žije v obci s vysokým výskytem sociálně patologických jevů, v domě bez elektrické přípojky a v současnosti bez pitné vody v domě. Rodina nevlastní osobní automobil a hromadná doprava jezdí minimálně. Vzdálenost do nejbližšího města je 15 km. Matka je na mateřské dovolené s nejmladším dítětem. Otec pracuje příležitostně v současnosti je evidován jako nezaměstnaný na úřadě práce, důvodem je nízká kvalifikace a špatná dopravní obslužnost obce. Veškeré finance rodiny pocházejí z dávek státní sociální podpory a hmotné nouze.

Místním šetřením pracovnice zjistila, že rodina bydlí v montovaném domě z 80. let, který má 10 místností. Některé místnosti nemají strop, koupelna v objektu není, topení jen v některých místnostech zajištěné kamny na tuhá paliva. V domě žijí další rodiny, počet obyvatel se nepodařilo zjistit. Ve dvou místnostech, které rodiče označili, jako vlastní prostor rodiny nebyl odpovídající počet lůžek k počtu členů rodiny. Josef nemá vlastní prostor ani místo na domácí přípravu.

Odborné zprávy

Pediatr sdělil, že vývoj dítěte je v normě a ani nemocnost nepřekračuje běžnou frekvenci. Učitelka základní školy ve své zprávě upozorňuje na neuspokojivé výsledky, které jsou zaviněné, podle jejího názoru, častými absencemi. Josef se doma nepřipravuje na výuku a do školy přichází s minimem pomůcek.

Pohovor s rodiči

Rodiče jsou komunikativní a snaží se odpovědět na všechny otázky sociální pracovnice. Otec se domnívá, že chlapec na základní školu nestačí a žádá o zařazení

do speciální školy. Rodiče byli seznámeni s riziky přeřazení do speciální školy a dalším postupem. Sociální pracovnice předala kontakt na Pedagogicko-psychologickou poradnu a požádala rodiče o zaslání informací o výsledcích jednání ohledně přeřazení. Následně jim doporučila navštívit úřad práce oddělení hmotné nouze a požádat o mimořádnou pomoc na školní pomůcky.

Pohovor s dítětem

Josef je nesvůj a neustále se ujišťuje o přítomnosti matky, po seznámení komunikuje bez větších problémů i přes logopedickou vadu mu bylo dobře rozumět. Z rozhovoru vyplynulo, že je Josef dobře citově navázán na rodiče. Kontakt s vrstevníky nemá nebo jen minimálně ve škole, ale tam moc nechodí a do třídního kolektivu nezapadá. Nejčastěji si hraje se sourozenci nebo dětmi sousedů.

Návrh opatření

Z důvodů neuspokojivých výsledků ve škole, návrhu na přeřazení do speciální školy a špatných sociálních podmínek rodiny byl podán návrh k soudu na ustanovení dohledu. Soud návrhu OSPOD vyhověl. Rodina byla pravidelně 2x měsíčně kontaktována a soudu se každých 6 měsíců posílala zpráva.

Průběh dohledu

V počátku byla rodině nabídnuta spolupráce se Sociálně aktivizační službou, která měla pomoci s řešením finančních obtíží a zejména se zadlužením. Přes snahu pracovníku se nepodařilo vypátrat všechny věřitele, rodina ztratila zájem se dál účastnit setkání.

Zhruba po roce trvání dohledu sociální pracovnice zjistila, že matka je dlouhodobě na antidepresivech, které užívá podle vlastního uvážení a pravidelně konzumuje alkohol s velkým rizikem závislosti. Sociální pracovnice sjednala návštěvu terénního pracovníka z neziskové organizace Fokus, tak aby byla správná medikace a neprohlubovala se závislost na lécích. Josefovi sociální pracovnice nabídla bezplatné doučování v neziskových organizacích. Nabízená služba byla využita jednou a následně už rodina neměla prostředky na dojíždění.

Josef byl přeřazen do speciální školy a rodiče byli spokojeni s jeho výsledky. Docházka do školy se však nezlepšila. Ve škole neměl žádné problémy, učitelé mluvili o Josefovi jako o nekonfliktním až zamklém chlapci.

Ve čtvrtém roce trvání dohledu nad Josefem, začali mladší sourozenci experimentovat s návykovými látkami, nejběžněji inhalace toluenu. Sourozenci byli

několikrát vyšetřování policií pro krádeže, Josef se těchto aktivit neúčastnil nebo nebyl přímo zapojen. Tuto situaci sociální pracovnice monitorovala a dotazovala se na policii, zda je mezi vyšetřovanými i Josef. Odpověď byla vždy zamítavá. Josef ukončil povinnou školní docházku a měl zájem ve studiu pokračovat, s tím nesouhlasili rodiče.

Ukončení dohledu

Dohled byl ukončen po 9 letech na žádost rodičů. Sociální pracovnice se snažila rodiče přesvědčit o výhodách studia pro Josefa. Dohled byl stanoven z důvodů špatné školní docházky, kterou Josef dokončil, tím pominuly důvody dohledu. Soud dohled z těchto důvodů zrušil.

Shrnutí kazuistik

Předešlé kazuistiky ukazují, jak zásadní roli hraje rodina a rodiče dítěte při průběhu dohledu. Rodina Martina, která se snažila spolupracovat a navržená opatření využívala ke zlepšení situace. Dohled OSPOD byl přijímán s výhradami. Rodina brala jeho ustanovení a trvání jako stigmatizující ve škole i mezi kamarády. Oproti tomu rodina Josefa, neodmítla žádnou pomoc, která přišla až k nim domů, ale vlastní aktivitu nebyli schopni dlouhodobě vyvíjet. V této rodině se postupně začaly vyskytovat u jiných členů sociálně patologické jevy. Otec rodinu ještě více zadlužil, tím že Josef dál nestudoval, šetřil peníze a nemusí dále snášet návštěvy sociální pracovnice. Musíme zde zmínit, že rodiče Josefa se k návštěvám sociální pracovnice stavěli kladně a její návštěvy jim dělali radost. Sociální pracovnice zmínila, že rodiče s ní sdíleli všechny své radosti i starosti. Například to, že si našli bydlení v jiné obci a mají podepsanou smlouvu o nájmu. Následně však zjistili, že šlo o podvod a zaplacenou kauci jim nikdo nevrátí. Důvěřivost rodičů byla v některých situacích až zarážející. Tato situace se během monitorování rodiny opakovala několikrát. Sociální pracovnice se snažila, aby si rodina udržela stejnou úroveň a tím Josefovi zajistila co nejlepší podmínky pro vzdělávání. V tomto ohledu nebyly výsledky práce stabilní, důvodem pro výkyvy životní úrovně byly návštěvy příbuzných, impulzivní nákupy zboží a užívání alkoholu.

6 Diskuse

Cílem této práce mělo být zjištění důvodů dohledů OSPOD, tento cíl byl zúžen na výchovné problémy dětí a mladistvých v péči kurátorů pro děti a mládež. Výsledkem tohoto zkoumání je jednoznačný závěr o nepoužívání této možnosti jak ovlivnit výchovu a celkového sociálního vývoje nezletilého. Z těchto důvodů lze spíš za výsledek pokládat zjištění důvodů, proč se daný nástroj nepoužívá.

Hlavním důvodem je nevyhmatelnost spolupráce s klienty. Jak uvedl respondent 1: Ten náš pokud ho rodiče nebo osoby, které jsou v něm zainteresované, neplní, tak my je můžeme jen pokutovat. A to není dobrý prostředek ovlivnění výchovy dětí. Další problémem je metodika, která nás vede k tomu, že při neplnění podmínek pozbývá účinnosti a má se zrušit. Z uvedeného je zřejmé, že pokud uložíme pokutu rodině, pro kterou je významnou položkou rodinného rozpočtu peněžitá pomoc státu ať už jde o dávky státní sociální podpory nebo o dávky hmotné nouze, není finanční sankce vhodnou motivací ke spolupráci s úřadem. Nehledě na možnost požádat o prominutí pokuty ze sociálních důvodů.

Kurátoři dostali od MPSV nové metodiky práce s dětmi a ty jim nedávají velké možnosti k vymáhání spolupráce. Autoři dokumentu jako by zapomněli na zákony, základní principy socializace, pedagogické přístupy a postavili dítě do role autority. Nepracují s možnostmi rodičů a jejich schopností a vůlí vychovávat. Musíme mít stále na paměti, že jde často o rodiny v dlouhodobé péči sociálního odboru, někdy jsou děti druhou nebo třetí generací, kterou ovlivňuje spolupráce s OSPOD. Samozřejmě nemůžeme generalizovat a závažné výchovné problémy se dotýkají i rodin do té doby zcela funkčních, ale v těchto případech není většinou nutné použití represe a použité nástroje jsou mírnějšího rázu. Což dokazuje i odpověď respondenta 2. *Pokud alespoň trochu rodina spolupracuje, má zájem řešit výchovné problémy dětí, nepodávám návrh na nařízení dohledu – takže uložení dohledu nepatří mezi „časté“ způsoby. Pokud je výchovná problematika dlouhodobější či závažná, doporučuji nejprve odborné poradenství, dobrovolný pobyt v SVP.* Prospěšnějším řešením se zdá být spolupráce se sociálně aktivizační službou a formou odborného poradenství. Odborníky s potřebnou specializací mohou oslovit přímo kurátoři, pokud si to klient přeje, mohou ho doprovodit na setkání s ním. Ale stále jsou to rodiny nebo spíš rodiče, kteří musí mít motivaci a sílu k práci na zlepšení nastalé situace.

V jednom přípravném rozhovoru nám kurátor sdělil, že jeho práce končí a rodinu předává ve chvíli zlepšení kritického stavu. Nezletilého nebo spíš rodinu předává do péče sociálních pracovníků OSPOD, tato praxe není obvyklá na všech pracovištích, které jsem navštívila. Častější je dlouhodobá spolupráce většinou do ukončení povinné školní docházky v případě problémů s navštěvováním školy nebo do zletilosti v případě přestupků, toulek a problémů se závislostí. Vytvoření důvěrného vztahu mezi pracovníkem, rodiči a nezletilým prospívá všem a usnadňuje řešení celkového problému. Lépe se domlouvají i spolupracující organizace s jedním stálým pracovníkem, než když se v průběhu krátké doby změní.

První otázka, kterou jsme si po provedení výzkumu museli položit je, zda je dohled OSPOD živým nástrojem pro práci s dětmi a mladistvými, kteří mají výchovné problémy? Z výsledků výzkumu je zřejmé, že uplatňování tohoto nástroje není obvyklou praxí a podle pracovníků nepřináší kýžený výsledek. Ke stejnému výsledku došly autorky výzkumu, který zadalo ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2012. Data sbíraly ve všech krajích České republiky za roky 2010 a 2011 výsledky jsou po 10 letech podobné, i když počet respondentů je v našem výzkumu výrazně menší. Dále uvádíme data, sesbíraná autorkami o podílu ukládaných dohledů v jednotlivých krajích pro porovnání jsme chtěli uvést i údaje z posledních let. Pravděpodobně se však změnila metodika sběru a údaje nejsou porovnatelné, v současnosti se dozvíme jen počet uložených výchovných opatření, ale podíl dohledů není zřejmý. Přesto chceme uvést alespoň některá data z roku 2010–2011.

Tabulka 4 Nařízení dohledu nad nezletilým dítětem podle krajů, roky 2010–2011

Kraj	Obce, které alespoň 1x nařídily dohled		Celkový počet obcí v souboru
	Obce	Podíl	
Hl. město Praha	2	11 %	18
Jihočeský	0	0 %	15
Jihomoravský	5	24 %	21
Karlovarský	2	40 %	5
Královéhradecký	3	21 %	14
Liberecký	0	0 %	8
Moravskoslezský	4	22 %	18
Olomoucký	0	0 %	11
Pardubický	0	0 %	12
Plzeňský	4	31 %	13
Středočeský	0	0 %	20
Ústecký	7	50 %	14
Vysočina	5	36 %	14
Zlínský	2	18 %	11
Celkem	34	18 %	194

Je-li nařízen dohled nad nezletilým dítětem, je to nejčastěji z důvodu nedostatečné péče o dítě (57 %). V necelé třetině případů se jedná o důvody související s výchovnými problémy nezletilého (31 %), dále pak záškoláctví (18 %) a páchaní drobné kriminality nezletilým (13 %). Zaznamenán nebyl naopak ani jeden případ nařízení dohledu kvůli útekům nezletilého z rodiny, ojediněle byly důvodem nařízení dohledu rodičovské spory (Barvíková, Šťastná 2014, s. 21).

Údaje ze zmíněných let ukazují celkový počet za sledované roky a to 34 uložených dohledů ve 194 obcích z toho výchovné problémy a záškoláctví tvořily 49%. Nevyužívání opatření pro zachování nebo obnovu rodiny, které nabízí zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je široký a podle výzkumu se využívají jednotlivé nástroje bez oficiálního projednání před soudem nebo při správním řízení. Všichni dotazovaní uvedli, že využívají poradenství, monitoring, spolupráci s pediatry a školou podle potřeby nutné k zajištění dobré výchovy dítěte. Často uváděným důvodem pro nepoužívání tohoto nástroje je ztráta důvěry ze strany klienta. Vztah s klientem pracovníci budují dlouhou dobu a proto navržení dohledu a jeho uložení ukazuje na nedůvěru v klienta. Při uložení soudního dohledu je hlavní devizou autorita, kterou vzbuzuje soudní jednání. Soud si může vyžádat dokumenty, které OSPOD žádat nemůže i to patří k důvodům, proč se sociální pracovníci raději obrátí na soud než k správnímu řízení.

Z informací, které jsem se dozvěděla mimo vlastní rozhovory, je správní řízení administrativně náročné a to jak ve fázi přípravy správního řízení, tak v možných termínech konání takového jednání. Královéhradecký kraj se rozhodl pro pokus o usnadnění administrativy u správních řízení spojených s výchovnými opatřeními OSPOD a vydal materiál, který by měl napomoci sociálním pracovníkům. Z uvedeného dokumentu citujeme důvody vedoucí k vzniku metodické příručky pro správní řízení.

Tabulka 5 Statistika správní řízení vedených OSPOD ORP – výchovná opatření

<i>Rok</i>	<i>Napomenutí</i>	<i>Dohled</i>	<i>Omezení dítěte</i>	<i>Omezení rodič</i>	<i>Odborná pomoc § 13 ZS OSPOD</i>	<i>Odborná pomoc § 12 ZS OSPOD</i>	<i>Mediace</i>	<i>Celkem</i>
2015	32	15	1	1	3	6	0	52
2016	31	10	0	1	4	2	0	45
2017	11	9	0	0	2	1	0	22
2018	11	3	0	0	3	6	0	23

Zvýše uvedené tabulky je zcela patrné, že počet správních řízení vedených OSPOD ORP ve věci výchovných opatření rok od roku klesá. Krajský úřad má za to, že není dán žádný důvod pro obavu pracovníků OSPOD správní řízení vést. Pro usnadnění vedení správního řízení proto vypracoval toto metodické doporučení. V případě jakýchkoliv nejasností je nadřízený orgán připraven poskytnout pracovníkům OSPOD ORP metodickou pomoc (Krajský úřad Královéhradeckého kraje 2019). Zda bude mít kýžený dopad na užívání správního řízení, se ukáže v následujících letech.

Možným nástrojem pomoci a podpory rodin s dětmi s výchovnými problémy, které v současnosti využívají některé sociální pracovníci OSPOD je sociálně aktivizační služba.

Sociálně aktivizační služby se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, kde v § 65 o sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi najdeme toto ustanovení:

*(1) Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní **služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.***

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

c) sociálně terapeutické činnosti,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách dal tedy sociálním pracovníkům nástroj jak dlouhodobě pracovat s dětmi v ohrožených rodinách a ti jej podle místní nabídky využívají častěji než stanovení dohledu. Důvodem je dlouhodobá spolupráce sociálně aktivizační služby s rodinou a tím je zajištěn podrobnější monitoring situace dítěte i rodiny. Podmínkou vyšší míry využití této služby pro práci s dětmi je rozšíření jejich specializace na péči o děti se specifickými obtížemi oproti stávajícímu zaměření na zachování a obnovu rodiny. To obnáší spolupráci s odborníky na proškolení sociálních pracovníků v oblasti dlouhodobé práce s mladistvými zejména pak v speciální pedagogice, etopedii a adiktologii. Důvodem proč zvolit proškolení a ne přímo odborníky v dané oblasti, je nedostatek takto vzdělaných pracovníků a zamezení roztržitosti péče.

Pracovníci sociálně aktivizační služby by při svých návštěvách v rodinách mohli lépe rozeznat původce problému, sami zasáhnout nebo zvolit vhodné kroky k zajištění co nejlepšího výsledku.

V provedených rozhovorech se respondenti v rámci řešení výchovných problémů zmiňují o využití spolupráce se střediskem výchovné péče. To je možné jen v případech, kdy se klienti pro tuto možnost rozhodnou dobrovolně, druhou variantou je nařízením soudu. OSPOD sám však může spolupráci jen doporučit. Střediska výchovné péče zřizuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, jimž je zákon č. 383/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů. V tomto právním dokumentu jsou vymezeny metody a nástroje, které mohou být použity k diagnostikování a nápravě vzdělávacích nebo výchovných problémů. Střediska výchovné péče nabízí služby formou ambulantní, terénní, celodenní, internátní (nejdéle na 8 týdnů) v oblasti pedagogické, psychologické zaměřené jak na samotného nezletilého, tak na sociální vztahy.

Služba se poskytuje formou ambulantní a pobytové služby individuálně a pro školy zajišťuje programy zaměřené na problematické vztahy mezi žáky. V ambulantní části mohou klienti využít poradenství zaměřené na nalezení a hledání vhodných nástrojů k řešení problému klienta. Klienti mohou využít vyšetření u psychologa a speciálního pedagoga, různé druhy individuálních a rodinných terapií, individuální konzultace zaměřené na rodinné vztahy nebo tvorbu individuálního plánu. Pobytovou péči je možné využít po doporučení pracovníků ambulantních služeb a u soudně nenařízených pobytů se uzavírá smlouva, klient se podílí na úhradě nákladů spojených s pobytem. V době přípravy na pobyt ve středisku je vypracován individuální plán pobytu klienta. Pobytová péče je určena pro děti od 10 do 17 let, kteří jsou žáky, uční nebo studenty. Klienti v průběhu pobytu navštěvují skupinové terapie, individuální konzultace, vzdělávají se ve speciální třídě a spolupracují s psychologem a dalšími organizacemi jako je například Pedagogicko-psychologickou poradnou, OSPOD, Probační a mediační službou, pediatrii. Všechny výše zmíněné programy jsou zaměřené na rozvoj zdravé osobnosti a převzetí odpovědnosti za vlastní chování (SPV Liberec). Spolupráce se střediskem výchovné péče je vhodná zejména u klientů, kde rodiče chtějí aktivně spolupracovat na zlepšení situace dítěte a nemusí řešit problémy s bydlením, zaměstnáním a finanční obtíže.

7 Navrhovaná opatření

Účelem stanovení dohledu nad nezletilým je zajistit jeho zdravý vývoj po fyzické i psychické stránce. Výše uvedený výzkum a dokumenty ukazují na několik pokusů oživit funkci dohledů jako způsobu dosažení co možná nejlepšího vývoje dítěte a pracovníci jej nevidí jako perspektivní. V tomto ohledu si myslíme, že je na místě revidovat legislativu, protože umístění tohoto nástroje ve dvou zákonech s pravomocí soudu a OSPOD k jeho uložení je nejasné. Stanovisko ministerstva práce a sociálních věcí v Příručce pro kurátory v kapitole o Oprávnění donucovací povahy, uvádí: *... ve vztahu k výchovným opatřením je výslovně zakotvena přísná zásada subsidiarity jejich využití, a to i ve vztahu k uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc podle § 12 odst. 1 ZSPOD. Z § 13 odst. 2 ZSPOD vyplývá, že obecní úřad obce s rozšířenou působností může k uložení výchovných opatření přistoupit až v případě, že projednání nedostatků podle § 10 odst. 1 písm. b) až d) nebo uložení povinnosti podle § 12 odst. 1 a 3 ZSPOD nevedlo k nápravě. Znovu je však třeba zdůraznit, že pro OSPOD je důležité především prostřednictvím metod sociální práce správně identifikovat příčinu nedostatečné spolupráce ze strany dítěte, jeho rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu a na jejím základě vyhodnotit dané výchovné opatření jako vhodný nástroj k dosažení sledovaného cíle (MPSV 2016b, s. 52).* Z těchto doporučení vyplývá, že i ministerstvo doporučuje použít dohledu jako krajního opatření a vždy po zvážení všech okolností. Kurátoři nachází větší smysl ve spolupráci se sociálními službami a školskými zařízeními než v administrativních nařízeních.

V tomto bodě bychom navrhli legalizovat možnost nařízení spolupráce se sociálně aktivizační službou a střediskem výchovné péče. Při nařízení jedné z těchto možností by byli do individuálního plánu ochrany dítěte, zahrnuty vyhodnocovací konference (odborná) a případová konference a to minimálně 1x ročně každá. V případě neplnění stanovených cílů zakotvit právně možnost podání návrhu k soudu.

Jako druhou možnost jak postupovat v případech, kde selhaly standardní nástroje je projednání případu před komisí OSPOD. Komise pro sociálně-právní ochranu dětí je zřizována starostou obce s rozšířenou působností, podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů a slouží výhradně k projednávání sociálně-právní ochraně dítěte. V současnosti již má legislativní oprávnění k projednávání preventivních programu na OSPOD na území správního obvodu, koordinaci výkon OSPOD nebo posuzovat jednotlivé případy a vydávat k nim stanovisko (OSPOD 2020). Komise by mohla

navrhovat opatření, která se zanesou do individuálního plánu ochrany dítěte. Jako vhodné opatření se nám jeví pravidelné uspořádání odborné nebo případové konference nejméně dvakrát do roka. Komise by si mohla stanovit časové rozmezí, ve kterém chce zasílat zprávy o plnění cílů individuálního plánu ochrany dítěte. Nařízení některé ze sociálních služeb určených pro rodiny s dětmi nebo středisek výchovné péče, ale i z nízkoprahových center nebo nařízení spolupráce s Probační a mediační službou a zapojení se do některého z preventivních programů.

U navrhovaných změn, tak jako u všech opatření týkajících se dětí a mladistvých, je nutné respektovat věk a vývojový stupeň. Zvláštní skupinou opatření by měla být ošetřena i rodina a blízké sociální okolí dítěte s výchovnými problémy. Vhodným nástrojem pro zlepšení komunikace v rodině jsou rodinné terapie, kterých se účastní všichni členové rodiny.

Závěr

V této práci jsme se zabývali dysfunkčními rodinami v péči pracovníků odboru sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně pak rodinami kde se u dětí projevovali problémy ve výchovné oblasti. Pracovníci sociálně-právní ochrany se u těchto dětí rozhodují o nástrojích vhodných k nápravě situace podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který jim umožňuje jako jedno z možných opatření ustanovení dohledu nad nezletilým. Pokud je jednání nezletilého v závažnější může být podán návrh na projednání soudem.

Závěrem shrneme, zda se nám podařilo naplnit cíle této práce a odpovědět na její hlavní otázky. Dospěli jsme k závěru, že kurátoři pro děti a mládež nevnímají ukládání dohledů nad dětmi jako efektivní způsob práce s rodinou a uchylují se k němu jen v nejzazších případech nebo vůbec. Tím si odpovídáme i na druhou a třetí otázku – totiž zda vede uložení dohledu ke zlepšení situace u dětí s výchovnými problémy a zda se jedná o vhodný nástroj pro práci s rodinou – kdyby tomu tak bylo, kurátoři by tento způsob opatření logicky používali častěji. Tento stav jde ruku v ruce mj. s postupnými změnami v sociálně-právní ochraně dětí, potažmo v celé sociální práci, kdy se osvědčují spíše postupy typu case managementu, vytváření podpůrné sítě zapojením většího množství odborníků, včetně mezirezortní spolupráce (MŠMT), využívání neziskového sektoru (např. sociálně aktivizační služba, doučování, neformální podpůrné aktivity) apod. než administrativní kroky (případně sankce) spojené s veřejnou správou a soudnictvím.

Zvýše uvedených statistických údajů vyplývá, že počet dohledů nad nezletilým neustále klesá, a pokud k ustanovení dohledu nad nezletilým dojde je častěji uloženo soudním rozhodnutím. Dohled nad nezletilým, který ustanoví pracovníci sociálně-právní ochrany ve správním řízení je jen těžko vymahatelný. Jedinou sankcí je peněžitá pokuta, ta však často ještě zhoršuje komunikaci mezi sociálními pracovníky a klientem. Znamená jen administrativní zátěž pro sociálního pracovníka, protože klient si zažádá o prominutí pokuty z důvodu špatné ekonomické situace rodiny.

Průzkum, který byl zaměřen na kurátory pro děti a mládež ukázal, že v současnosti je možné využití efektivnějších nástrojů k eliminaci problémového chování u nezletilých. Mezi využívané možnosti patří sociální služby konkrétně Sociálně aktivizační služby pro rodiny a Střediska výchovné péče, které zřizuje ministerstvo školství.

Krajské úřady a ministerstvo práce a sociálních věcí se snaží podpořit ukládání výchovných opatření ve správním řízení. Důvodem je přetíženost soudů a administrativní zátěž, která souvisí se soudním projednáním případu. Soudní rozhodnutí mohou přicházet se zpožděním a vzhledem k tomu, že jde o děti a mladistvé, může se stát, že mladiství dovrší 18 let věku a není tedy možné uložit výchovné opatření. Správní řízení vedou sami pracovníci OSPOD a mělo by proběhnout v kratším časovém úseku s důkladnou znalostí případu. Variantou jak správní řízení ve věcech týkajících se sociálně-právní ochrany dětí více využívat, by bylo převedení administrativní přípravy a vedení agendy do pravomoci správních odborů. Tím by odpadla obava sociálních pracovníků z administrativního pochybení při vedení správního jednání. Sociální pracovník by vystupoval v podobné pozici jako kolizní pracovník u opatrovnického soudu, jeho úkolem by bylo zajistit co možná nejlepší vývoj ve všech směrech. V návaznosti na tyto opatření by se měly rozvíjet sociální služby pro nezletilé s problémovým chováním a preventivní programy zletilých, kteří byli v péči kurátorů pro děti a mládež z výchovných důvodů.

Seznam použitých zdrojů

- ALKOHOL POD KONTROLOU, 2019. *Co už je závislost* [online]. [vid. 11. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.alkoholpodkontrolou.cz/co-uz-je-zavislost/>
- BARVÍKOVÁ, J., ŠŤASTNÁ, A., 2014. *Využívání opatření k zachování nebo obnově rodinných vztahů mezi rodiči a dětmi*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-212-1.
- BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2008. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-392-5.
- BENDL, S., HANUŠOVÁ, J., LINKOVÁ, M., 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.
- DUNOVSKÝ, J., 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicem zdravotnické nakladatelství.
- DUNOVSKÝ, J., 1999. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-254-9.
- FIŠEROVÁ, V., 2018. *Sociologická encyklopedie* [online]. [vid. 11. 3. 2020]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>
- HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
- INFORMAČNÍ PORTÁL PRO ORGÁNY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD). 2020. *Systém sociálně-právní ochrany dětí* [online]. [vid. 28. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/system-socialne-pravni-ochrany-deti-v-cr-/>
- INFORMAČNÍ PORTÁL PRO ORGÁNY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD), 2006. *Funkce sociálního kurátora pro děti a mládež* [online]. [vid. 28. 2. 2020]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_3.pdf&original=Funkce_kurator.pdf
- JEDLIČKA, R., 2011. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-788-6.
- KLEMENT, D., 2016. *Zkušenosti žáků staršího školního věku s návykovými látkami*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra fyziky, chemie a odborného vzdělání.

- KOLÁŘ, M., 2001. *Bolest šikanování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-513-X.
- KONVIČKOVÁ, L., 2014. *Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny: Individuální plán ochrany dítěte* [online]. [vid. 11. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20688/140729/Prezentace+-+Vyhodnocov%C3%A1n%C3%AD%20situace+d%C3%ADt%C4%9Bte+a+rodiny%2C%20IPOD+%28WS+I.%29.pdf/b6bea7df-9e1b-447e-9bab-76e2622a898b>
- KRAJSKÝ ÚŘAD KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE, 2019. *Metodické doporučení k vedení správního řízení pro OSPD ORP v Královéhradeckém kraji* [online]. [vid. 5. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/socialne-pravni-ochrana-deti/standardy/Spravni-rizeni-final.pdf>
- MARTÍNEK, Z., 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.
- MATĚJČEK, Z., 2005. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1056-6.
- MATOUŠEK, O, PALZAROVÁ, H., BALDOVÁ, H., 2008. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mladistvých s důrazem na děti odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80-254-2756-9.
- MATOUŠEK, O., et al., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, O., et al., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7376-002-X.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (MPSV), 2010. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí* [online]. [vid. 5. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika_pripadove_konference.pdf/810cb55b-7ce9-1964-d793-51c5a97bce7c
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (MPSV), 2016a. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online]. [vid. 5. 3. 2020]. ISBN 978-80-7421-120-1. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/577769/Umluva_o_pravech_ditete.pdf/8b5a73a1-97ed-1c92-1cff-a86dd9422053

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (MPSV), 2016b. Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež. In *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [vid. 5. 3. 2020]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/metodicka_prirucka_pro_kuratoty_pro_deti_a_mladez.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (MPSV), 2019. *Ročenka z oblasti práce a sociálních věcí* [online]. [vid. 5. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2018+%281%29.pdf/a060f8db-abcf-6713-e0d1-9da7f606b983

MÜLLER, O., et al., 2001. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0231-9

NEŠPOR, K., 2011. *Návykové látky a závislosti*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0189-2.

NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J., 2014. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Praha, Anag. ISBN 978-80-7263-914-4.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0403-9.

SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.

TRAIN, A., 2001. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-503-2.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

Seznam příloh

Příloha 1 Rozhovor 1 (Přepis)

Příloha 2 Rozhovor 2 (Přepis)

Příloha 3 Rozhovor 3 (Přepis)

Příloha 1 Rozhovor 1 (Přepis)

1. Jak dlouho pracujete v agendě OSPOD na pozici kurátora?

Res. - *Kurátorem jsem 2 roky na ospod 6 let.*

A teď se chystáte na mateřskou a zavedení dohledu OSPOD?

Res. - *No na mateřskou se hned nechystám, spíš výhledově to mateřství. Ale chtěla bych ty opatření, které můžeme ukládat my. Je to přes správní řízení je to nějak administrativně složitější, proto to tady nikdo nedělal.*

Res. - *Republikově se to nedělá moc.*

2. Je uložení dohledu častým způsobem jak ovlivnit výchovné problémy dětí nebo mladistvých?

Res. - *Tady ne, tím že to neděláme. U některých rodin věřím, jako že to nějaký efekt mít může. Takže je to nějak zmobilizuje, ale jsou to většinou ty rodiny, které trošičku líp fungují, ... kde prostě se něco stane, děje a a++ ta rodina s tím chce něco dělat, třeba s tím problémem. A tam to jakoby může být dobrý motor pro ně, že by to, to si zase myslím já, že by to mohlo fungovat, ale u takových jako problémovějších rodin, a++ oni když pak zjistějí, že jediné jak to můžeme vymáhat je pokuta a když oni jí nezaplátí a nebo ten dohled není plněnej, tak se má dohled rušit, tak to úplně ten efekt nemá. No.*

Takže máte pocit, že když je to jedno problémová rodina, tak to je jakoby účinný prostředek?

Res. - *Když to je rodina, která, na který je vidět, že ten problém, a++... problémy, který tam mají, že chtějí prostě řešit. Protože sami v tom nejsou spokojeni a++ chtějí s tím jakoby něco udělat. Tak tam, jakoby si myslím, že to může mít nějaký vliv, hlavně třeba na to dítě, kdy, kdy těm dětem se jakoby to vysvětlí nějak, co to obnáší, že musejí sem docházet a++ a, že tak za to ti rodiče budou nějak penalizováni, když to nebude fungovat, tak tam jako ti rodiče je třeba trošku jako popošťouchnou k té spolupráci. A třeba se to jako podaří, ale tím, že s tím nemám nemám zkušenosti, tak je tohleto jako moje nějaká domněnka, jak si myslím, že by to mohlo fungovat. No ... vím jak fungují soudní dohledy a vím, že některý ty rodiny... ** na ně to opravdu páka je, ale tam je to opravdu o tom, že se jim v podstatě jakoby postrašej tím, že když to nebude fungovat, tak že se prostě obrátím na soud, tomu soudu to napíšeme, ** protože tomu soudu se musí pravidelně každého půl roku dokládat zpráva..., tak že se dá pak navrhnout různý jiný opatření, který jim budou*

nařízeny soudem a ty plnit musej, tak na to slyší víc. Když je máme poučit o tom co je dohled náš, ospod'áckej, tak jako jim ve finále, jako řekneme, že tady si stanovíme dohled, bude to mít nějaký pravidla, budete sem nějak docházet, no ale jako když sem nebudete chodit a plnit, tak vám dáme pokutu, no a když na ní nebudete mít, tak doložíte, že jste v hmotný nouzi a platit jí nemusíte a++ nebo je pak dostaneme do ještě větších finančních problémů a to potom zas jakoby není naším cílem. Ale hlavně to pak v tom našem vztahu přináší daleko víc zla, ...když s nima potřebujem nějak pracovat, navázat nějakéj vztah.

Takže myslíte, kdyby byl ten soudce, kterej se stará o stanovení dohledu, byl jedinou možností ustanovení dohledu a ta možnost toho ospodovýho dohledny se úplně ze zákona ztratila, že by se v podstatě nic nedělo?

Res. - Já si myslím, že soudní dohled je pořád efektivnější než ten náš, no ale říkám, já prostě, nevím, jak to funguje, nemám zkušenost s dohledy uloženými ospod. Takže to jsou všechno jen moje domněnky, ale tím že těch rodin se většinou víc bejvá problémových, tak... většinou si myslím, že to sklouzne, že se ten dohled se pak zruší nebo se pak vůbec ani nestanoví, protože je to takový jako, když je to nějaká povinnost, že se stanoví, že to dítě nebo rodina někam musí docházet, tak to je jakoby aspoň, aspoň něco, ale tohleto je dohled, jako nic, nic neříkající.

Není tam žádná pevná náplň.

Res. - *No tu náplň, to je ta, kterou si nastavíme, ale nikde jako není daná, když se stanoví dohled ospod'áckej tak se musí to, to a to. To je vždycky jako na tom co si kdo individuálně dohodne a jak si ty pravidla s tou rodinou nastavíme.*

Takže spolupracujete i se školama v tomhle stom?

Res. - *Jo, jo.*

A ani přes tu školu, mě by zajímalo, jestli má dohled nějaký dopad nebo podíl na výkonu opatření? Vzhledem k době strávené ve škole, by podle mě mohla lépe pusobit nebo ovlivňovat chování.

Res. - *Máji rozhodně větší možnosti vidět to dítě jak se chová přirozeně, sem když přijdou nebo my za nima většinou se chvaj úplně jinak než ... ty Dědka v té škole, kde jsou přirozeně, prostě vědí, že jdou na úřad, řešit nějaké průšvihy nebo, že myjdeme za nima řešit nějaký průšvih, v té škole jsou, jsou přirození a jinak se chovaj za zavřenýma dveřma. No, takže to je hrozně, jakoby těžký, i proto si myslím, že když už tendohled, do toho jít, tak... je potřeba trochu tu rodinu znát a++ vědět, prostě že, srovnat se, že to bude mít*

nějaký význam, že je to k něčemu postrčí a tady už to význam nemá, protože nebyli schopný dodržet ani to na čem jsme se domluvili předtím, tak to nebudou dodržovat dál a nějaký dohled to moc nezmění. Nebude mít pro ně nějaký efekt, ten soudní je v tom to fakt lepší ,..., ummm, těm rodinám se dá pohrozit tím, že teď je tady ten soudní dohled a když nebude fungovat, my to napíšeme soudu a ... soud pak může sám nařídit ústavní výchovu, třeba nebo muže,.. stanovit jiné opatření. Ty lidi mají ze soudu jiný respekt než z našeho opatření.

Napadla mě ještě otázka, jestli má historie osod'áckýho dohledu vliv na jednání soudu.

Res. - Soudní rozhodnutí má větší váhu, to rozhodně, lépe se jim s vlastním předešlým rozhodnutím než s rozhodnutím jiné organizace. Výhody jsou jasné, už tam jsou jasné nastavený jak často se do té rodiny musí chodit. Má větší váhu. Soud si každého půl roku žádá o zprávu a my jí poskytujeme s tím že je možnost, tam právě navrhnou další opatření, když soudní dohled selže a pro ty lidi má soudní rozhodnutí daleko větší váhu, protože projdou třeba právě tím procesem soudního jednání, že s nimi jedná ten soudce jako oficiální autorita. Myslím si, že to pro ně má daleko větší význam než, prostě tady s námi. Soud je autorita, sociální pracovník je ten kdo narušuje jejich soukromí a mluví o nich nebo s jejich dětmi.

Je sociální pracovník vnímán jako nepřítel?

Res. - Jo, jo, vidí tam pořád to, že přijdou o to dítěte nebo jim někdo chodí do rodiny, to nikomu není příjemný.

Ano a vytrácí se i autorita a úcta k soudu, dřív šli k soudu slušně oblečení a to se dnes vytrácí nebo to někteří neřeší.

Ztráta úcty celkově ve společnosti?

Res. - Jo, jo. A hrozně se s tím vytrácí rodičovské kompetence. Jako by ti rodiče nevěděli, co mají jako dělat.

3. Jaké výchovné problémy dětí či mladistvých vedou nejčastěji k uložení dohledu OSPOD nebo soudně nařízeného dohledu?

Res. - ... nejčastěji nám přijde nějaké oznámení ze školy, že dítě porušuje školní řád, chová se neadekvátně, že tam...prostě třeba, začínalo to nějakým vyrušováním, nedává pozor až vlastně pak k tomu, že tam perou a jsou drzí, mají nevhodné komentáře k učitelům a pak se k tomu přidává záškoláctví, toulky a pak když se začne pracovat s tou rodinou zjistíme,

že nerespektování autorit, nedodržování pravidel je už v rodině, tak to jsou asi ty nejčastější věci, které jsou v těch dohledech, že nerespektují autoritu, neposlouchají.

Pediatr a ostatní odborníci, kteří jsou v pravidelném kontaktu s dítěte, nejsou tak častými navrhovateli?

Res. - Zprávy si žádám, ale u dětí, které mají výchovné problémy, není časté zanedbání péče z pohledu lékaře.

4. Jakým způsobem je nejčastěji dohled vykonáván?

Res. - U toho našeho si ty pravidla nastavujeme my sami, u soudního po stanovení dohledu první dvě návštěvy musí proběhnout po 3 měsících a každá další návštěva je po půl roce, to jako jsou termíny, který se musí dodržovat... to že s tou rodinou se musí nějak pracovat častěji nebo já si nedovedu představit, že mám jako problémové dohledový dítě a chodím tám jednou za půl roku to je strašně dlouhá doba, někdy to jako nejde, ale snažím se, aby alespoň jednou za tři týdny, když už to nejde tak jednou za měsíc jsme se potkali. Někdy jsou rodiny kam jezdíme každé tejdny.

Až takhle intenzivní kontakt?

Res. - Jo, mám jednu rodinu, kam se v podstatě snažím každý týden jít.

Abyste zjistila co nového?

Res. - Noooo, abychom si zopakovali, co jsme si řekli, to o čem se bavíme celé ty dva roky a ono to nemá tak úplně ten efekt. Zrovna konkrétně u téhle rodiny, ale tam je psychiatrická zátěž u jednoho z rodičů, takže to je takový složitější.

5. Za jakých okolností může být dohled, podle vašeho názoru, ukončen?

Res. -asi ve chvíli, kdy ... běží podle mě, není podle mě rok nebo dva, myslím si, že by to měla být delší doba, kdy se prostě prokáže, že došlo, mělo to nějaký účinek, nejen dohled, ale celkově ta práce s rodinou, že tam fakt došlo ke zlepšení té situace na tolik, že by se ten dohled mohl ukončit. Někdy je dohled prostě stanoveně vysloveně jenom kvůli školním problémům, prostě že to ti rodiče říkají, že doma jim dítě funguje, ve škole jsou prostě problémy a stanoví se dohled skrz tu školu, tak tam se pak ruší ukončením té základky, protože učňák nebo stření už není povinná a tam se to už tak nesleduje. Učitelé děti už tolik neznají a berou je jako dospělé. Často už některé věci neřeší s takovým důrazem jako na základkách. No a osmnáctinami končí vždycky. Ať je to náš nebo soudní pokud není zrušen je ukončen 18 narozeninami.

Setkala jste se s ukončením před 18 narozeninami?

Res. - *Našeho ne. Soudní dohled jo, ještě když jsem dělala péčařinu, tak jsem měla rodinu, kde bylo podezření u rodiče na Midhasenův syndrom by proxi. Což je vlastně, že rodič synovi vymýšlel různé nemoci a nechával ho podstupovat všemožná vyšetření a kluk kvůli tomu nechodil do školy, protože ... matka ho vláčela všude možné po doktorech tak. Jediný dítě v rodině a ta maminka ho utvrdila v tom, že je opravdu nemocný a byl stanoven soudní dohled, protože se rozjelo soudní stíhání na maminku, dělali se psychiatrický znalecký posudky..., a++ které jako naznačili, že tam nějaký rysy v chování jsou tý matky, ale že nemůžou přesně stanovit, že se jedná o konkrétně tento syndrom, protože se z lékařských zpráv zjistilo, chlapec někdy v průběhu těch let kdy podstupoval ta vyšetření, tak sem tam se objevil, něco jako objevilo. Třeba mu museli vytrhnout krční mandle, protože měl angíny a++ takový. A jiný těžko prokazatelné příznaky, bylo to takový hrozně neurčitý. Situace se změnila, když matce onemocněl otec, dědeček chlapce, to bylo přibližně po dvou letech, co běžel dohled, ale trestní stíhání nebylo uzavřeno. Matka svou péči zaměřila na nemocného otce a dohled byl po nějaké době, jestli se pamatují správně po dvou letech zrušen. A++ někdy prostě pomínou důvody nebo pokud dokončí školní docházku, pokud důvodem byli problémy se školní docházkou. Z mho pohledu je to tak, že pokud se přesvědčím o tom, že rodina je schopná v nastavených normách pokračovat v průběhu roku nebo dvou, může být dohled z mého pohledu zrušen. Ten náš pokud ho rodiče nebo osoby, které jsou v něm zainteresované neplní my je můžeme jen pokutovat. A to jako není dobrý prostředek a pak, když jakoby se neplní ospoďácký dohled, tak se má podle metodiky zrušit. Podobně je na tom i metodika pro ústavní výchovu, pokud je dítě na útěku déle než půl roku, tak se ústavní výchova má zrušit, protože neplní svůj účel. To asi podobnej pohled jako na ten náš dohled, nefunguje tak se má zrušit. A pak se tady můžeme hádat jak dál. Kdyby se v tomhle tom měli ti rodiče poučovat do důsledku, tak by se jim tohleto mělo vlastně mělo říct a když jim to řeknete, tak jako ... je to úplně marná práce.*

6. Jaký je váš názor na ukládání dohledu?

Res. - *Já i myslím, že u určitých rodin a v určitých situacích to ** svůj význam má. Že jako ti rodiče pokud mají zájem, obvlášt' na takový ty rodiny, který jako ten problém samy pociťujou a chtějí s tím něco dělat. Tak pro ně to může bejt jako dobrá motivace toho, že proto začnou dělat.... Někomu to je úplně jedno. Těch rodin je převážně víc takových těch sociálně labších, kterým ** to je tak jako jednovíce mně, ..no. Že jsou schopni když se po nich nechce nic zázračného, tak ještě jakoby budiž, ale ...** rodiče hrozně těžko začnou*

těm dětem nastavovat pravidla, když těm dětem je 12, 13. Je to pak hra nervů a to pak rodiče většinou nevydržej.

Děkuji za rozhovor.

Použité značky:

Res. Respondentova odpověď

*** nesrozumitelný zvuk*

... pauza v řeči

a++ prodloužené a

Příloha 2 Rozhovor 2 (Přepis)

- 1. Na začátek našeho rozhovoru bych se vás chtěla zeptat, jestli vám nevadí nahrávání odpovědí na diktafon? A dále bych vás chtěla ujistit, že nebude nikde uváděna vaše identita.**

Res. - *Ano souhlasím.*

Chcete být informována o výsledcích průzkumu?

Res. - *Ne, nemusíte.*

Mohu se Vás tedy zeptat, jak dlouho pracujete jako kurátor pro děti a mládež?

Res. - *V agendě OSPOD na pozici kurátora pracuji 15 let.*

- 2. Je uložení dohledu častým způsobem jak ovlivnit výchovné problémy dětí nebo mladistvých?**

Res. - *No, nedomnívám se, že by uložení dohledu významně ovlivnilo výchovné problémy dětí nebo mladistvých. Pokud alespoň trochu rodina spolupracuje, má zájem řešit výchovné problémy dětí, nepodávám návrh na nařízení dohledu ...takže uložení důvodu nepatří mezi časté způsoby. Pokud je výchovná problematika dlouhodobější či závažná, doporučuji nejprve odborné poradenství, dobrovolný pobyt v středisku výchovné práce, pardon péče.*

- 3. Jaké výchovné problémy dětí či mladistvých vedou nejčastěji k uložení dohledu OSPOD nebo soudně nařízeného dohledu?**

Res. - *Dohled OSPOD neukládáme nikdy, pokud je zapotřebí a je odpovídajícím řešením situace uložení výchovného opatření – podává se návrh na uložení dohledu k soudu. Vnímám jinou vážnost pro rodinu, a hlavně by neměl OSPOD ukládat sankce, naruší to práci s rodinou. Návrh na uložení dohledu podávám k okresnímu soudu v případě, že rodina dlouhodobě nespolupracuje při závažné problematice, nezajímá se o řešení výchovné problematiky, nerespektuje žádné doporučení, doporučená opatření například výchovné poradenství či SVéPéčko se míjí účinkem...Pak se uskuteční případová konference spíše případové setkání – mladistvý, rodiče, škola, OSPOD...bez facilitátora a výstupem je většinou podání návrhu na uložení dohledu. Někdy je dohled jako další způsob řešení situace v době, kdy už se zvažuje ústavní výchova ...pokud se i dohled míjí účinkem, podá se návrh na uložení ústavní výchovy.*

4. Jakým způsobem je nejčastěji dohled vykonáván?

Res. - *Je to stejné jak před dohledem – návštěva v rodině, jednání na OSPOD, motivační pohovory nezletilců a mladistvých s kurátorem, jednání se školou, spolupráce – psycholog, terapeut, střediska výchovné péče.*

5. 5. Za jakých okolností může být dohled, podle vašeho názoru, ukončen?

Res. - *Pokud se situace v rodině stabilizuje, neopakuje se závadové chování. Někdy dojde ke zrušení v případě, že se nařizuje ústavní výchova, někdy se ani při nařízení ústavní výchovy dohled neruší a pak po skončení ústavní výchovy pokračuje dohled dál.*

6. 6. Jaký je váš názor na ukládání dohledu?

Res. - *Stejně jako u otázky dva, nedomnívám se, že by nařízení dohledu ovlivnilo více výchovné problémy dětí a mladistvých, vnímám dohled spíše jako „sankci“ pro rodiče, aby začali více fungovat, konat, spolupracovat a zajímat se. Pro OSPOD je dohled někdy potřebný k tomu, abychom se do rodiny mohli dostat, v případě dohledu můžeme požádat o součinnost policii ** pokud nás rodina odmítá vpustit do bytu, domu.*

Děkuji za rozhovor.

Použité značky:

Res. *Respondentova odpověď*

*** nesrozumitelný zvuk*

... pauza v řeči

a++ prodloužené a

Příloha 3 Rozhovor 3 (Přepis)

1. Jak dlouho pracujete na OSPOD?

Res. - *Tak na pozici kurátora začínám 3 rok.*

A předtím jste pracovala kde, jestli se můžu zeptat?

... a předtím jste pracovala ...

Res. - *taky na odboru správní... na odboru sociálních věcí, ale u dospělejch. Měla jsem tam vlastně omezení ve svéprávnosti, seniory, postižený a pak jsem přešla semka a teď jsem 3 rok na kuratele.*

2. Teď se ve druhé otázce přikloníme k tématu mé bakalářské práce, které je vlastně uložení dohledu. Je uložení dohledu častým způsobem jak ovlivnit výchovné problémy dětí a mladistvých?

RE. - *... Dohled ... tady ukládáme úplně minimálně nebo za tu dobu co jsem tady, tak jsme ho neukládali ani jednou, spíš jsme dojžděly ty spisy, kde byl dohled už uloženej. ... jestliže mluvíme o soudním dohledu, tak teda byl jen v jedný rodině jinak ospodáckej dohled ani neví, že by takhle byl. Na kuratele určitě ne možná holky kolegině jestli vedle nemaj na opatrovnických, ale vy chcete přímo kuratelu. Takže to řešíme jinýma nástrojema než dohledem.*

3. Jaké výchovné problémy dětí a mládeže vedou nejčastěji k uložení dohledu OSPOD nebo soudního dohledu?

Res. - *No... tak ten soudní dohled co jsme tady měli, tak tam bylo, když rodiče nezvládali výchovu, když děti měli výchovné problémy a když se to opakovalo, tak tam bylo todlensto použitý, ale já v tom vidím akorát rozdíl, jen že jestliže s nima máme spolupracovat nebo přes soudně nařízený dohled vlastně tam je ta práce skoro stejná akorát se podávaj zprávy soudu, častěji. Ale jinak ne, spíš jsme dávali návrhy na zrušení dohledu.*

4. Jakým způsobem je dohled vykonáván?

Res. - *Je to úplně stejné jako vlastně jako naše, ... naše práce, kdy si je zveme na pohovory, jezdíme k nim domů, jsme v kontaktu se školami, s lékařem, úplně stejně jak funguje kurátor, ale dává plus ta zprávy soudu, když je tam soudní dohled.*

5. Za jakých okolností může být dohled podle vašeho názoru ukončen?

Res. - ** No za jakých okolností, tak když už je ta situace trochu stabilizovanější, tady v tom konkrétním případě, že ty kluci, šlo o chlapce a ti tam měli ve škole furt problémy ve škole a pak se to trošinku zlepšilo. Tak jsem si říkali, že už na to budeme stačit samy a...ještě bych asi zmínila, že místo ukládání dohledu spíš využíváme aktivizační služby ze SASAnky, že když je potřeba tak ... nařídíme odbornou pomoc vlastně v rámci toho, že dáme zakázku SASance v rámci OSPOD, aby do rodiny bylo docházeno do rodiny intenzivněji a častěji a... myslím si, že kurátor tady na to úplně nemá časový prostor, aby chodil třeba jednou za týden za čtrnáct dnů do rodiny, že toho je víc, takže z tohoto pohledu jsme rádi za tu SASAnku a za spolupráci s nimi, tam to velice dobře funguje tady u nás v Jičíně.

6. Jaký je váš názor na ukládání dohledu?

Res. - ... **... No můj názor... Myslím si, že se to dá i jinými prostředky než dohledem. ... Jinými nástroji zachytit tu situaci rodiny než dohledem, kdyby to bylo trochu, kdyby z toho plynuly nějaký striktnější opatření bylo...** bylo ... využívanější, ale tím že když to nefunguje tak je ten dohled zrušen, tak si myslím, že je to takový...** že si ty lidi úplně z toho zas tak moc nedělají, zas tolik.

Děkuji za váš čas a ochotu.

Použité značky:

Res. Respondentova odpověď

** nesrozumitelný zvuk

... pauza v řeči

a++ prodloužené a